

БА 116809

84472
Анатолий
Астрэйка

КРЭМЛЁЎСКІЯ
ЗОРЫ

Вершы

Дзяржаўнае Выдавецтва БССР

Мінск 1945

2000

1000

БА 116809

1945 г. № 11-4
УДК 82. ГЛБ

Анатоль Астрэйка

КРЭМЛЁЎСКІЯ

Зоры

Б 116809
А

СИГНАЛЬНЫЙ
ЭКЗЕМПЛЯР

Верши

Бел. аддэс
1994 г.

Дзяржаўнае Выдавецтва БССР

Сярмадзін
СІМЛІТЭКА
БССР
У. І. ДЗІНКА

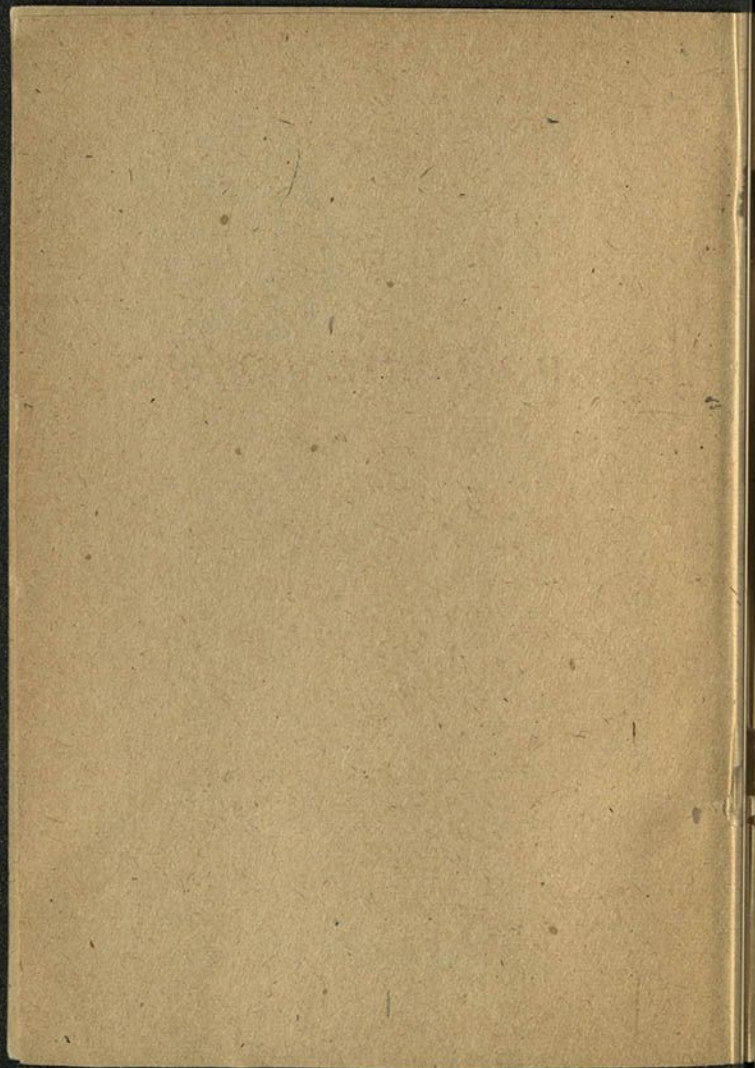
ГОСУДАРСТВЕННАЯ
ПУБЛИЧНАЯ БИБЛИОТЕКА СССР

20440

A-9

25. 0 4. 2009

Крэмлёўскія зоры

БЕЛАРУСЬ

У сё было мне міла тут:
Над Нёманам зялёны кут,
Палі шырокія, узгоркі,
І смоль сасны, і ў небе зоркі,
І пах асіны гаркаваты,
Сады зялёныя ля хаты,
І гучны перазвон крыніц,
І сполах вечарам зарніц,

І Нёман мой, як шкло празрысты,
І маладзёк у небе чыстым,
І шумны за ракой начлег,
Дзяўчат-красунь вясёлы смех,
І кроплі жнівеньскай расы,
На лузе першы звон касы,
І кожнае жывое слова
Прыветнай беларускай мовы.

З табою, беларускі люд,
Расцілі мы свой родны кут.

Мы кожны колас, дрэва, краску
Сваёю сагравалі ласкай.
Таму зямля, як сад, шумела,
Свайму народу славу пела.
Яе сумленнасць і красу
Я ў сэрцы маладым нясу.

І як арол не зложыць крылі,
Так галаву сваю не схіліць
Народ прад цяжкаю бядой.
Бо хто за край не пойдзе ў бой?
Ніхто сумленны з беларусаў
Не быў ні здраднікам, ні трусам.

Каб вораг есці, піць не мог,
З узгоркаў, з хат, лясоў, дарог
Ідзе нястрымная расплата
За кроў, за спаленыя хаты.

1941.
ст. Таруса.

ПЕСНЯ ПАРТЫЗАНА

Ой, лясы мае, паляны,
Шалашы, заставы,
Памнажаюць партызаны
Беларусі славу!

Рэкі нашы, лес, ды поле,
Бацькаўская хата!
Не пакінем мы ў няволі
Ні сястры, ні брата.

Па-над лесам, па-над борам
Ходзіць, вее вецер.
Над зямлёй пакутнай скоро
Сонейка засвеціць.

Мы ў баях штыком, гранатай
Волю зноў здабудзем.
Зашумяць сады ля хаты,
Заспяваюць людзі.

Ой, лясы мае, паляны,
Шалашы, заставы,
Памнажаюць партызаны
Беларусі славу!

1943.

Сходня.

КРАЙ БЛАГАСЛАЎЛЯЕ

На ўсход мы вочы праглядзелі,
Цябе чакалі цэлы год,
Калі ў паходным ты шынелі
Да родных вернешся варот.

Начамі цёмнымі, глухімі
І ў прадрассветны ціхі час
Мы, як малітву, тваё імя
Шапталі пра сябе не раз.

Мы цвёрда верылі, што прыдзеш
Ты зноў к ваколіцам сваім,
Што сонца яснае узыйдзе
Над нашым краем дарагім.

І вось цябе мы сёння бачым,
Палае сонца на штыках.
Пяём ад радасці і плачам,
Цябе ўздываем на руках.

І хоць вуголлі не датлелі
Ад хат, што вораг папаліў,
Здаецца—раны ў нас на целе
З тваім прыходам зажылі.

Зіма для нас падобна маю,
Туманіцца ад шчасця зрок.
Цябе наш край благаслаўляе
Ў шлях на Мінск і Беласток.

1943.
Масква.

У ЗЯМЛЯНЦЫ

У зямлянцы пад сасёнкай
Нам заўсёды рай:
Палажы сушыць валёнкі—
Сам адпачывай.

Цені ходзяць ад агарка,
Ні акон, ні шыб.
Ты суседу на цыгарку
Тытуню насып.

Распытай, адкуль ён, хто ён,
Як заве свой край...
Калі сумным стане воін, —
Болей не пытай.

Пакладзі руку на плечы,
Моўчкі пасядзі,
Раны ў сэрцы чалавечым
Словам не будзі.

А калі адкажа звонка
На пытанні ўслед,—

Значыць, пішуць дзеці, жонка,
Значыць, рад сусед.

Вось тады скажы яму ты
Пра сваю бяду,
Што ў сабе нясеш пакуты,
Гора і нуду

Па сваёй зямлі, па дзецях
І па ўсёй радні,
Што не знаеш, як на свеце
Каратаюць дні.

* * *

Дровы ў печцы ўжо датлелі,
Леглі спаць байцы,
Падаткнуўшы ад шынеляў
Пад сябе канцы.

Ды каманда: «Станавіся!»
Прагула, як гром,
Што-ж, таварыш, не журыся,
Заўтра адпачнём.

А пакуль спяшайся, браце,
Спачываць не час,—
Плачуць дзеці, плачуць маці
І чакаюць нас.

Снежань, 1942.

БАЙЦУ-БЕЛАРУСУ

Твой родны край перад табой
Няволяй скручаны, разбіты.
Ідзі, баец, у жорсткі бой,
Людзям пакутным памажы ты!

Твой сын ад холаду прадрог,
Увесь скрываўлены і босы.
Тваю дачушку за парог
Чужынцы вывелі за косы.

Твая стужылася сястра,
І маці праглядзела вочы,
Яшчэ, яшчэ адна вярста...
Ідзі-ж і днём, ідзі і ўночы!

Каб вораг суд не завяршыў,
Каб не загінуў бацька ў скрусе,
Баец, на захад паспяшы
К зямлі гаротнай Беларусі.

Там ходзяць хмурыя вятры,
Чарнеюць спаленыя хаты...
Ідзі, баец, з вямлі сатры,
Як бруд, нямецкіх супастатаў!

Каб зноў маглі шчасліва жыць
Твае бацькі, браты і сёстры,
Няхай рука не забаліць
Вымаць з чужынцаў штык твой востры!

І маці к вуснам прыпадзе,
І бацька горача абдыме,
Бо іх не кінуў ты ў бядзе
І волю зноў вярнуў радзіме.

1943.

НЁМАН

О Нёман, о бацька мой, Нёман,
Як сонца, як дзень,—дарагі!
Касцямі звяругаў шалёных
Усланы твае берагі.

Да змогі цябе баранілі
Твае баявыя сыны,
Каб ворага чорная сіла
Не гнала па хвалях чаўны.

Нас праўда на бой акрыліла,
Дала нам матуля мячы,
Ты глянь, на тваіх колькі схілах
Нямецкай ляжыць саранчы!

З тваіх адышлі мы прыгоркаў,
Так трэба, мой Нёман, было.
Я знаю, што цяжка і горка
Свой дом пакідаць і сяло.

Мы вернемся хутка, мы прыдзем,
Мы будзем навекі з табой.
Заплаціць за гора нам злыдзень
Усёю нямецкай крывёй.

Бушуй-жа, мой Нёман шумлівы,
Ад помсты ўскіпай і гудзі,
На дно, ў вадзяную магілу
Чужынцаў нязваных кладзі!

1941.

Болхаў.

БАМБАВОЗЫ ВЯРТАЮЦЦА З РАБОТЫ

Даўно ўсе тэрміны мінулі,
А іх няма, і след прастыў...
Ледзь гул,—і мы ляцім, як кулі,
К гасцінцу на высокі стык.

І вось расце на небасхіле
Значок, падобны на чмяля,—
Шумяць з Чырвонай Зоркай крылі.
І скача з радасці зямля.

Яны, яны! І плешча ў ладкі
Ім кожны куст лістом.
Ідуць спакойна на пасадку
На свой аэрадром.

Усе? Не ўсе... А неба вокал
Празрыстае, нібыта шкло,
І асцярожна позні сокал
Нясе падбітае крыло.

І мы, і мы крычым, як дзеці,
На скрыжаванні двух дарог:
Глядзеў пілот у вочы смерці
І смерць адвагай перамог.

1941.

РАДЗІМА

Пра цябе ўсе песні складзены,
Пра цябе і думкі ўсе,
Іх насьці мне лёсам дадзена
Па траве і па расе.

Кожны дзень твой песняй выльецца,
Звонам хвой і шумам рэк,
Да цябе ўсім сэрцам хіліцца
Беларускі чалавек.

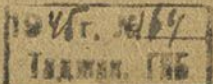
Ад усіх наскрозь адменная,
Я люблю цябе адну,
І цябе ніякім ценем я
Ні дакорам не крану.

Неба, зоры беларускія
І людзей тваіх красу
Я на фронце поплич з рускімі,
Нібы песню, пранясу.

А прыду вясной зялёнаю, —
Хоць у копаці, ў дыму, —
І сяброў і незнаёмых я,
Што радзіліся ля Нёмана,
Пацалую, абдыму.

1941.

Вязнікі.

ВЫСОКАЯ ўЗНАГАРОДА

Па пушчах, лясах Беларусі,
Між хат, агародаў і рэк,
Як змрокам блакіт зацярусіць,—
Выходзіць на бой чалавек.

Як з захаду сонца ніколі
Не зможа падняцца ўгару,—
Не быць так фашысцкай няволі
На землях тваіх, Беларусь!

Таму і варожыя танкі,
Машыны, з крыжом паравоз
Ад грознай рукі партызанскай.
Ляцяць стрымгалоў пад адкос.

То воля, то шчасце народа
Сынам сваім дужасць далі,
На смерць за жыццё у паходы
Людскую красу павялі.

Унуки і праўнуки казкі
і песні, як яблыні цвет,
Аб людзях, аб днях партызанскіх
Узнімуць, як сцяг, у сусвет.

Бо любіць народ наш адвагу,
Бястрашнасьць — ягоны закон.
Чужынцы касцямі палягуць,
А край наш не возьмуць ў палон!

Вышэйшай няма ўзнагароды
Героям Айчыннай вайны,
Як чэсьць і любоў ад народа,
Ад роднай свае стараны.

і ордэн, як знак шанавання.
За цяжкі і пройдзены шлях,
За лютае з немцам змаганне.
Красуе ў байца на грудзях.
1943.

МЫ СЛУХАЛИ СТАЛІНА

У лесе, на мшыстай палянцы,
Пад восеньскі шум баравы,
Сышліся мы ў цеснай зямлянцы,
Каб голас паслухаць Масквы.

Зямлю грэе сонца ўжо скупа
І з дрэваў асыпаўся ліст.
Праверыў на музыцы рупар
Нязменна вясёлы радыст.

Вось грывнулі воплескі громам...
Зямлянка, зямлянка, зважай!
І голас, як сонца, знаёмы
Пачуў беларускі наш край.

У нас прасвятліліся вочы,
І стала ў зямлянцы цяплей,
І кожны наблізіцца хоча
Да рупара трожкі бліжэй.

Усім нам здалося, што Сталін
Гаворыць са мной і з табой.
І мы падняліся, мы ўсталі,
Каб рынуць на ворага ў бой.

1942.

КЛЯТВА ПАРТЫЗАНА

Я радзіме сваёй Беларусі,
Бацьку Сталіну клятву даю,
Непарушна ўсім сэрцам клянуся
Быць адважным заўсёды ў баю.

З рук сваіх я не выпущу зброі,—
Покуль лёсам мне суджана жыць.
Я за слёзы жанчын, за разбоі
Буду гадаў бязлітасна біць.

За ўсе здзекі, за ўсе папялішчы
Людаедам як след адплачу.
На зямлі сваёй ворага знішчу,
Як гадзюку, яго растапчу.

Я клянуся: ні ўдзень і ні ўночы
Супакою фашыстам не даць,
А за шчасце сялян і рабочых
І жыццё я гатовы аддаць.

Я і ў жорсткіх баях не загіну,
Ідучы за радзіму ў паход,
І рабамі ў фашыстаў не кіну
Ні сябе, ні сям'ю, ні народ.

Не прадам свой народ я ніколі,
Беларусь у баях адстаю.
Чым мне быць у нямецкай няволі,
Лепш у правым загінуць баю.

А калі-б я парушыў прысягу,
Гнеў сяброў хай мяне не міне,
Хай ад рук партызанаў я лягу,
Пакарайце за здраду мяне.

Ліпень, 1941.

Гомель.

НЕ ПРАЕДЗЕ, НЕ ПРОЙДЗЕ!

Толькі што месяц між хмар патануў,
Скрыпнуў па хвоях
Разбуджаны вецер.
Чыстага месца прайсці цаліну
Трэба хутчэй,
Покуль месяц не свеціць.

Мост па-над рэчкаю вісне дугой,
Блізка відаць,
А ісці як далёка.
Сотня кілометраў іншай парой
Бліжай,
Чым сотня адмераных крокаў.

Муляюць плечы
Гранаты і тол,
Бераг ракі асакою шапоча.
Варту варожую зняць навакол
Хітрасць і кемлівасць здолее ўночы.

Бліснулі сталлю халоднай нажы,
Скінута варта з пясчанага валу.
Глуха зямля пад нагамі дрыжыць,
Рэйкі звіняць
І калоцяцца шпалы.

Не! Не праедзе,
Не пройдзе зладзей,
Дыбам угору падымуцца колы!
Лёгкі дымок закурэў на вадзе,
Капсуль закладзены ў чортавым толу.

Вецер гушкае
Над рэчкай туман.
Хлопцы-падрыўнікі крочаць далёка.
Там, дзе змаганне вядзе партызан —
Ноч наша ворагу вылезе бокам.

1942.

ВЯТРАК

Сонцам сушаны,
Дажджамі вымыты,
Там, дзе к рэчцы хіліцца бальшак,
Можа век стаіць, людзьмі пакінуты,
З крыллямі зламанымі, вятрак.

Дошкі ўсе старыя
Мохам сівым з'едзены,
Жорны ўсе травою зараслі.
На страсе высокай, пасярэдзіне,
Па гняздзе пахаджвалі буслы.

Гэта так было,
Калі я ў чэрвені
Брыў далей ад дому па шашы
З вострым бодем, з гораччу нязмернаю,
Што кіпелі хвалямі ў душы.

Я махнуў рукою
Яму, як бежанец,
Ці па звычцы, а ці проста так,
Мо' здалося, што сваёю вежаю
Мне кіўнуў услед стары вятрак.

На радзіму я ізноў вяртаюся
Па шырокім тым-жа бальшаку.
Я ў людзей, што выжылі, пытаюся,
Што прышлося бачыць ветраку.

Моўчкі з воч у дзядзькі слёзы коцяцца,
Гэта значыць: «лепей не пытай».
Мне самому плакаць з гора хочацца,
Я не пазнаю свой родны край.

Дзе сяло было,—
Там толькі высяцца
Каміны цагляныя ад хат,
Сівы попел пад халоднымі месяцам,
Галавешкі і, як сажа, сад.

К ветраку з гасцінца
Падыходжу я.
Пашчапаны ўвесь стары вятрак.
А навокал каскі ўсё варожыя,
А на касках — павуковы знак.

І зямляк сказаў мне
Ціхім голасам,
Паглядзеўшы з-пад ілба ў туман:
«Тут калона немцаў напаролася
На засаду нашых партызан.

І вятрак

Ад немцаў аж да раницы
Адбіваўся, грозна грукатаў,
І ў баю бясстрашна, як паўстанец, ён
На варожых трупах мёртвым паў».

Я здымаю шапку

Над крылом скалечаным,
Перад сведкаю адкінутых атак.
«Хай-жа будзе слава табе вечная,
Мой стары, разбураны вятрак!»

1942.

ПАЎСТАЛА БЕЛАРУСЬ

Каб жыць на свабодзе па-людску,
Каб гора ніколі не мець,
Нясуць партызаны са Слуцка
Праклятаму ворагу смерць.

Выходзяць на бітву аршанцы,
Суровы ідзе Магілёў,
Каб помсціць нямецкім паганцам
За гвалты, за здзек і за кроў.

Штыкамі шчацініцца Мозыр,
У гневе гудзе Белавеж.
І помста бязлітасна грознай
Паўстала з сялянскіх застрэш.

Бушуе народным паўстаннем
І Гомель, і Віцебск, і Пінск,
І ворагу помсціць за раны
Наш родны разбураны Мінск.

І людзі выпростваюць плечы,
Скідаюць нявольніцтва груз.
Чырвонае войска настроэчу
Ідзе да цябе, Беларусь!

1942.

НАД МАГІЛАЮ ПАРТЫЗАНА

Над магілаю друга і брата
Мы клянёмся дзяцьмі і жыццём:
Лютым ворагам смерць і расплату
Напісаць партызанскім агнём.

Мы клянёмся: вінтоўкай, гранатай
Помсціць ворагу днём і ўначы
За цябе, за разбітую хату,
За бацькоў, за дзяцей і жанчын.

Мы твой вобраз, як сонейка чысты,
Пранясём праз агонь і баі,
Будзем рваць на кавалкі фашыстаў,
Каб свой боль у грудзях загаціць.

Не адступім мы ў бітве да скону
Ні на шаг, ні на пядзю назад,
Вырвем край беларускі з палону,
За цябе мы адпомсцім, наш брат.
1942.

ЗЛОСЦЬ

Ля гасаўскіх вокан народ.
Тут людна і шумна заўсёды.
На сцёнках — разбэшчаны зброд
Нямецка-фашысцкай пароды.

...Тут дзеці падняты на штык,
Там з чорнай карціны
Нібыта нам чуецца крык
Знявечанай немцам жанчыны...

К натоўпу бабуля прышла
І перад малюнкам застыла.
І раптам ад лютага зла
Малюнак з вітрыны схапіла.

І доўга на шматкі яна
Крывавага Гітлера рвала.
Людская жывая сцяна
У такт галавой ёй ківала.

Пасля-ж растаптала нагой
Таго, што сядзеў на плакаце,
І з вуснаў зляцелі ў старой
Цяжкія, як камень, пракляцці.

А што, каб ён трапіўся ёй
Жывым — гэты звер і граміла?
Яна-б, пэўна, ўласнай рукой
З яго павыцягвала-б жылы.
1942.

ЗІМА

Кружыць мяцеліцай вецер,
Скоўвае рэк берагі.
Людзі па зімняй прыкмеце
Кажуць, што к шчасцю на свеце
Служаць густыя снягі.

Снегу ў лясах па калена,
Снегам засыпаны стэп.
— Будзе ў жыцці перамена,—
Людзі сцвярджаюць нязменна,—
Будзе і радасць, і хлеб.

Вечна багатыя зімы
Любіць славянскі народ.
Сцэле зіма па радзіме
Ад Белавежы да Крыма
Белы абрус у намёт.

Мы гэтым белым абрусам
З-пад Сталінграда, Халма,

З Ржэва і Старае Русы
З боем ідзём к Беларусі—,
Шчасце нясе нам зіма.

Снег нам засыпаў вушанкі
І пабяліў шынялі.
К захаду нашыя танкі
Мчацца ад ранку да ранку
Да паланёнай зямлі.

Кружыць мяцеліцай вецер,
Скоўвае рэк берагі.
Людзі па даўняй прыкмеце
Кажуць, што к шчасцю на свеце
Служаць густыя снягі.

1943.

ПАРТЫЗАНСКІ МЕДАЛЬ

Надзею на долю, на волю
Мы носім на роднай зямлі.
І ходзім па лесе, па полю,
Хоць сотні-б мяцеліц мялі.

Мы чорных чужынцаў не звалі,
Гасцінна не ўводзілі ў дом,
Заўсёды мы іх частавалі
Агнём і дубовым калом.

У бітвах адважны і храбры
Народных змаганцаў палкі,
Палаюць нямецкія штабы,
Ляцяць пад адкос цягнікі.

Днём ясным і цёмнаю ноччу—
Ці снег, ці мароз, ці туман—
За шчасце сялян і рабочых
Змаганне вядзе партызан.

Хто сэрцам пакляўся гарачым
Біць лютага ворага век,—
Урадам, народам адзначан
За мужнасць такі чалавек.

Тым слава, хто б'ецца аддана,
Хто ўсцэле чужынцамі шлях,
Хто носіць медаль партызана
За подвігі ў жорсткіх баях.

1943.

КРЭМЛЕЎСКІЯ ЗОРЫ

Праз чорныя хмары, праз копаць і дымы,
Праз дрот франтавы, праз туман і прымус
На зоры крэмлёўскія слаўнай радзімы
З надзеяй і верай глядзіць беларус.

Чым гора цяжэй, тым свабода жаданей,
Мы куляй адкажам і злу і бядзе.
Крэмлёўскія зоры, народным паўстаннем
Мы, мсціўцы, адзначым Кастрычніка дзень.

Мы волю, мы дужасць не склалі ў пакоры,
Мы сёння ваюем і заўтра ў нас бой.
Крэмлёўскія зоры, шчаслівыя зоры,
За ваша святло пастаім галавой.

Праз пекла мы пройдзем, развеем навалу,
Здабудзем у бітве свабоды зару,
Каб вольна жыла, каб, як май, красавала
Зямля маладая, мая Беларусь!

Не словам—жыццём маладым і прыгожым
Клянёмся мы Сталінскім зорам Крэмля,
Што будзе магілай чужынцам варожым
Майго беларускага краю зямля!

1942.

ПЕРАД БОЕМ

Да драбніцы ўсё узважана,
Абмяркована як след.
Ноч фарбуе чорнай сажаяю
Вёскі спаленай шкілет.

Вецер б'е за акяніцамі
У два тоўстых правады.
Маладзік плыве крыніцамі,
Дакранаецца вады.

Каля вёскі Забалоціца
Дрэмлюць цёмныя лясы.
Скора з неба серп пакоціцца
У даспелыя аўсы.

Мы знаёмы з той прыметаю:
Надыходзіць бою час.
Змрок начны ірваць ракетаю
Нам ужо не ў першы раз.

1942.

Партыванскі втрад Ф. Новікава.

У ДАЗОРЫ

1. Любану

Я чуў, як пад дажджом шумяць лісты
І ясеню, і клёнаў, і дубоў,
Як параснік арэшніка густы
Не падмываць карэнні просіць роў.

Я чуў, як з ветрам стройная сасна
Шапталася ўсю ноч аж да відна.
І як бярозы ў белым фартусе
Сышлі на бераг к рэчцы па расе.

Мне кожны куст і пень вядом,—
Я па імю заву і гай, і лог,
Бо пушча зараз мне—мой родны дом,
А ўскраек лесу—бацькаўскі парог.

Калі ісці даводзіцца ў дазор,—
Па шуму траў, па гоману сасны,
Па водбліску ў расе халодных зор
Прыкметы вартавога мне відны.

Таму, калі бываю на пасту,
Мне весела, ад суму не засплю.
Чужы адрозню ў лесе шум і стук
І непрыкметна на прыцэл злаўлю.

Калі пачуеш, як шумяць лісты,
Як вецер у вяршалінах бяжыць,
Ты гэты шум, празрысты і густы,
На музыку, як песню, палажы.

*Верасень, 1942.
Віцебшчына.*

ЧАКАЮ ПОМСТЫ

Да неба ўсходзіць дым клубком
Густы, як хмара снегавая.
Агонь смяртэльным языком
Галінкі дрэў перабірае.

Трапеча, нібы матылі,
Лісце на яблынях і грушах.
І ўжо не лісце на зямлі,
А сажу вецер злы варушыць.

Зганяю слёзы я з вачэй,
Аднак сляза між волі льецца.
Нутро мне попел хат пячэ,
Агнём ён падае на сэрца.

Я па братах, што не застаў,
Па вёсках, што зайшліся дымам,
Так многа гора назбіраў,
Што ў сэрца ўкласці немагчыма.

Я ўсіх навешаных лічу,
Збіраю попел кожнай хаты,
Каб справядліваму мячу
Даць волю ў светлы дзень расплаты.
1943.

ЗА ДЗВІНОЙ

За Дзвіною даспелі лугі
У журбе ад асенняй расы.
Адгароджаны бераг другі
Ад сялянскай вясёлай касы.

Там і вецер, і ворага бот
Топчуць днём канюшынавы цвет,
А ўначы будзіць луг кулямёт,
І трывожаць успышкі ракет.

Вецер гойдае пацеркі рос
І травой-сухастоем шуміць.
Пойдзем, хлопцы, у тысячу кос
Смутак траў пераспелых касіць.

Увядзём мы чужынцаў у зман,
За гарою навяжам ім бой,
А к відну, калі знікне туман,
Будуць копы стаяць за ракой.

1942.

Партызанскі атрад Гурко.

ПАСЛЯ БОЮ

Ціха ізноў на паляне.
Толькі што скончыўся бой.
Месяц з-за воблака глянуў,
Жоўтай кіўнуў галавой.

Спуджана хвоі і ясень
Голлем ківаюць здалёк.
Звонка ў лазовую засень
Шустры бяжыць ручаёк.

Месяц схінаецца ў воду,
Слупам блішчастым плыве.
Чорныя стынуць калоды
Ў толькі што змятай траве.

То не калоды, то ногі,
Што ў нас тапталі дарогі,
Рукі, што сеялі жах...—
Ворагі гэта ляжаць.

Месяц усмешкі рассыпаў,
Знікнуў за хмар чарадой.
Заўтра ён прыдзе да ліпаў
Новы пабачыць наш бой.

1942.

ЛІСТЫ

Усе мае таварышы
Штодзень чакаюць сувязнога.
А я—
Пішы ці не пішы—
Не маю весткі ні ад кога.

Мае лісты схадзілі свет
Ад Тарапца і да Урала,
Ды заштампаваны канверт
Назад мне пошта прысылала.

Пад тытунёвы дым густы
З балючаю журбой ад думак
Складаў вандроўныя лісты
Я ў свой стары салдацкі клумак.

Хай паляжаць яны крыху
Для памяці і для праверкі.
Калісьці бацька пад страху
Так клаў патрэбныя паперкі.

Мінала шмат і зім, і лет,—
І ўсё мянялася на свеце,—
І вось выцягваў ён канверт,
Што быў ля шула пад павеццю.

Глядзеў тады я на яго
І часта з бацькі дзіваваўся,
Бо я не ведаў—адчаго
То сумаваў ён, то ўсміхаўся.

Цяпер разблытаў я крыху
Старога добрыя намеры,
Чаму клаў бацька пад страху
Кавалкі мечанай паперы.

І сам, калі прыціхне бой,
Я ўсё, што дорага і блізка,
Кладу ў салдацкі клумак свой
Малой датаванай запіскай.

Бо мне яшчэ не блізкі шлях,
Ці буду жыў—ніхто не знае.
Загіну—друг мой па лістах
Мяне жывога прыгадае.

Калі-ж я ўсю прайду вайну,
Вярнуся сам жывым з пахода—
Іх некалі, як навіну,
Я прачытаю з асалодай.

1943.

УВОСЕНЬ

Заплакали шыбы на вокнах
Халоднай асенняй слязой.
Плывуць туманы, як палотны,
Над чорнай ад хмары ракой.

І клёны ссутулілі кроны,
Шпакі пазляталі ў гурты.
Зрываюць з асінаў чырвоных
Даспелае лісце вятры.

І падае, кружыцца з ліпаў
Лісце, не лісце—матылі.
І ясень убор свой рассыпаў
Навокал сябе па зямлі.

І толькі высокія елі
І ў нас, у салдат, шынялі
Ледзь-ледзь ад дажджу пасівелі,
А восені цвет не здалі.

Затое і елі і хвоі
Прыветна стаяць на пуці.
І ў дождж нам спачын пасля бою
Як добра пад імі знайсці.

1942.

Партызанскі атрад. Віц.бшчына.

ЯК УЯВІЦЬ?

Два гаманлівых ручаі
Сышліся нанач у гаі.
Малыя статкі лозаў ніцых
Застылі моўчкі ля крыніцаў.
І ледзь акрэпшыя лясы
П'юць лісцем кропелькі расы.
І маладзік блішчастым ценем
Пераліваецца ў струменях,
Хадой нячутнаю ідзе,
Нібы вясёлка па вадзе.
А воддаль на лазе і ліпах
Чачотку салавей рассыпаў.
І не паверыш, што вясной
Тут быў нядаўна страшны бой.

1943.

СТАЛАСЦЬ

Не стаў скупейшым я ў жаданнях,
Хоць сам і сталы чалавек,
Бо свежасць веснавога рання
Я палюбіў навек.

І сонца першага праменні
На статку сцішаных бяроз,
І маладую летуценнасць,
Як сцяг, праз годы нёс.

Гатоў я нізка пакланіцца
Травінцы кожнай, каласку,
І Нёману, і ўсім крыніцам,
І нават ветраку.

І як дзіця расу збіраю,
Лаўлю на красках матыля,
Цябе люблю, табе спяваю,
Расцвіўшая зямля.

Гляджу на ліпень і дзіўлюся,,
Што щчасце ў годах не тане.
Зямлю цалую Беларусі,
Ўзрастцiўшую мяне.

1940.
Мінск.

У ДАРОЗЕ

ЗОРНЫ ШЛЯХ

Каб не заблытаўся жораў
І каб не збіліся гусі,
Восенню выткалі зоры
Шлях па маёй Беларусі.

Кужалем белым на поўдзень
Шлях той бяскрайні праложан.
Ноччу па зорах мы ходзім
Міма акупаў варожых.

Кожную зорку я знаю,
Вывучыў іх на разведцы.
З іх-жа адну каля гаю
Помню па леташняй метцы.

Толькі за дзень да напасці
Мы каля Нёмна стаялі,
Доўга на небе на шчасце
Зорку сабе выбіралі.

Можа і ты гэтай ноччу,
Гледзячы ў чорныя хвалі,
К зорцы ўзняла свае вочы,
К той, што ўдваіх выбіралі.

Шляхам, што выткалі зоры,
Зноў я з пахода вярнуся.
Зорка мне кажа, што жскара
Стрэнемся мы ў Беларусі.

1942.

Партызанская брыгада Шмырова.

МЫ ІДЗЁМ ДА ВАС

Нібы пушыстым беленым абрусам
Пакрыта снегам гулкая рака.
Мы йдзём да вас гаротных, беларусы,
Нясём свабоду на сваіх штыках.

Прыветна хвоі лапамі ківаюць
І расцвітаюць зоры між ільдзін.
Табе, мой родны, беларускі краю,
Наш пакланіўся нізка камандзір.

Мы ўсе за ім пасталі на калені,
Гвардзейскі сцяг пацалавалі свой.
— Клянёмся іменем вялікім—Ленін—
Адпомсціць люта немцам за разбой.

І адказалі пушчы і дубровы:
— «Клянёмся»—у адзіны грозны тон.
За беларускі край—у бой суровы
Пайшоў за батальёнам батальён.

І патанулі стрэлы ў змроку вязкім,
І грывнуў бой, нязнанай сілы бой.
І з гадавой зляцелі з немцаў каскі
Над нашай беларускаю Дзвіной.

1942.

САКАВІК

Пахне свежай хваёвай смалой,
Дубняком маладым і асінай.
Як абвесці навокал рукою,—
Небасхіл да празрыстасці сіні.

Хоць яшчэ па калена снягі
І начамі мароз паціскае,
Але ўжо каля дрэваў кругі,
Сонца днём аж да мхоў прагравае.

То ідзе сакавік па зямлі
Між лясоў, і балотаў, і рэчак,
Мы к табе, Беларусь, падышлі,
Да тваіх гарадоў і мястэчак,

Да азёр і пявучых крыніц,
Да разгатых ялін і да вязаў,
Да чабору твайго і суніц
І да віцебскіх песень і казак.

Да цябе мы ішлі па начах,
Праз бураны кацілі гарматы,
Каб за гора тваё і за жах
Прад'явіць чужаніцам расплату.

Добры дзень, беларускі мой край!
Мы пазбавім цябе ад трывогі.
Ты сыноў дарагіх сустракай
На сцяжынках сваіх і дарогах.

Мы ўсе раны залечым твае,
Тваю боль супакоім, суніем.
Калі трэба—галовы свае
Пакладзём, а цябе не пакінем.

Хай ён будзе з Урала, з Данца,
Хай гарняк ці марак у бушлаце,
Беларусь, ты абнімеш байца,
Нібы сына чаканага маці.

Хай шуміць сакавік над зямлёй,
Рве зімовыя пуці прырода.
З новай сілай чаканай вясной
Загрымяць нашых войск ледаходы.

1942.

АДПОМСЦІМ ЗА ГОРА

Хутка ўжо запяюць раўчкі,
І жаўранкі ў небе зазвоняць,
Заклякочуць буслы ля ракі,
І жоўцю заквецяцца клёны,

А за клёнамі ўспыхне пасля
Узлесе калінай і хмелем,
Абаўецца навокал зямля
Да бляскату ў яркую зелень.

Мне-ж не суджана дома пабыць.
З вачэй сваіх слёз я не вытру,
Мне сяголета нельга папіць
Свайго беларускага ветру.

Я па рэках сваіх, па лугах,
Па пушчах, па полі смуткую.
Сню цябе, Беларусь, па начах
Адзіную ў свеце, святую.

Толькі сны мае з жахам наскрозь,
З крывёю, з пакутамі змешаны.
Бачу я па начах ля бяроз
Сваіх аднагодкаў павешаных.

І не поле пшаніцы—пустыр,
Не вёскі ля рэк—папялішчы.
Ходзіць вецер, змятаючы жвір,
Між хатаў зруйнаваных свішча.

З твару, поту сціраю я град,
Гукаю ў прадранішні морак:
— Сілай гневу праб'ёмся назад,
Адпомсцім чужынцам за гора!

І адказваюць следам за мной
І поле, і луг, і паляны:
— Вораг чорнай заплаціць крывёй
За здзек, за прымус і за раны.
Сакавік, 1942.

МАГІЛЁўСКАЕ ШАСЕ

Рыдае беларуская зямля,
Чырвона-чорным заравам абнята.
Палеткі гар'ю,
Попелам пыляць,
І чалавечай кроўю пахнуць хаты.

З калгасных сёл
На магілёўскі шлях,
Па пушчах,
Ад імху спрадвечна русых,
Ідуць з дзяцьмі малымі на руках
К Маскве—матулі роднай—беларусы.

Ідуць бабуля і маленькі ўнук,
І ўнучка з дзедкам ад гадоў гарбатым.
Нямецкі перакрыжаны павук
Іх родныя разбурьў сённы хаты.

Ты ўзвіся к хмарам,
Магілёўскі тракт,

Будзь ім, няшчасным,
Пуцяводнай вехаі,
Кіпі ракой, каб бэшчаны чужак
Ні праляцець не змог і ні праехаць.

Каб ён не змог,
Граміла і зладзей,
З жахлівай бандай вырадкаў двуногіх
Крывёй бацькоў,
Крывёй жанчын, дзяцей
Заліць святой Беларусі дарогі.

Пажарышчы,
Пажарышчы вакол,
І людзі скрозь—
Знявечаныя людзі...
Дзяўчынка к дзеду хіліцца на дол
І горка плача
І дзядулю будзіць.

Дзіця, ты не паднось яму вады,
Не ажывіш яго сваёй любоўю,
Бо ўжо з сівой шырокай барады
Жыццё апошняй выцякае кроўю.

Ад гора горкага
Я цёмным стаў.
Ну чым я памагу малой дзяўчынцы?
Я-ж сам таксама круглы сірата
Брыду далей ад смерці па гасцінцу.

На лес, на шлях,
На поле пала ноч.
Ці доўга мы ў дарозе правандруем?
Не ведаю.
Хадзем, дачка, са мной,—
З табой усё, што маю, падзялю я.

Мы паспяшым туды, куды і ўсе,
З сваёй надзеяй,
Вераю адзінай,
Што зноў
Па магілёўскаму шасе
Мы вернемся
З табою на Радзіму.

1941.

* * *

Я доўга не магу заснуць,
Ляжу з адкрытымі вачамі,
А нада мной, як рой, снуюць
Хмурынкі горкага адчаю.

Там, недзе дома, над ракой
Апалі чэрвеньскія росы,
А нашы, пэўна, пад страхой
Вісяць няклёпанія косы.

А мо' даўно няма і хат,
І косы зломаны чужынцам,
І на вяроўцы немец-кат
Вядзе маіх бацькоў гасцінцам.

Зыйдзі з вачэй, растань, як дым,
Прывід ад распачы гарачы!
Яшчэ-ж я хлопец малады,
Бацькоў хачу і знаць і бачыць.

Шкада мне кос, садоў і хат,
Ды зноў усё на свеце будзе,
Але не вернуцца назад
З магіл загубленыя людзі.

Заснуць я доўга не магу,
Ляжу з адкрытымі вачамі,
У вузел звязваю тугу,
Кладу за пазуху, як камень.

Тугу, што я збіраю сам
Па людзях, па зямлі, па хатах,
Як помсту ворагу падам
У судны дзень, у дзень расплаты.

1943.

Масква.

МЫ ПРЫДЗЕМ

В. Шэмпелю

Паварочвае сонца на поўдзень,
Зелянеюць травой паплавы.
Па баях, па атаках мы пройдзем,
Не схінуўшы сваёй галавы.

Будзе цяжка—мы цяжкасьць асілім,
Будзе трэба памерці—памром.
За Радзіму, што нас узрасціла,
За бацькоў і за родны свой дом.

Калі-ж раны глыбокія будуць,
Боль пякучы заціснем рукой,
Їх зажывіць і ласкай астудзіць
Беларусь—край няскораны мой.

Хай галінка ад клёну ці вязу,
Хай хоць попел ад спаленых хат,—
Ён дарожай і песень і казак,
Абы толькі вярнуцца назад.

І таму мы за ўсё дарагое,
За сцяжынку, за вулку і гаць,
За сяло каля Нёмна малое
Будзем ворага біць, дабіваць.

І жыцця шкадаваць мы не будзем,
Каб не цешыўся бэшчаны кат.
Мы ў баях перамогу здабудзем,
Праз баі мы праб'ёмся назад.

І матуліны светлыя рысы,
Смех і песні вясёлых дзяўчат
Пранясём мы праз попел і прысак,
Але вернемся, прыдзем назад.

1942.

ПІСЬМО

Ці іду я ў адкрытую бітву,
Ці снягі на разведцы тапчу,
Я імя тваё, нібы малітву,
Дарагое для сэрца шапчу.

І вачэй тваіх сіль маладую,
Развітальны затоены сум,
І прывязанасць нашу святую
Я заўсёды з сабою нясу.

Калі цяжка ў паходзе бывае,
Калі ногі заблытвае снег,—
Тады постаць твая вырастае
І вяртаюцца сілы ка мне.

Я вярнуся з суровай дарогі,
І цябе ў той-жа дзень я знайду
І, забыўшы навекі трывогі,
Я да вуснаў тваіх прыпаду.

1942.

* * *

У свае вясёлыя званкі
Зазванілі жаўранкі над полем.
З жоўтымі каткамі ля ракі
Вербы нахілілі нізка голле.

Першых траў зазелянела поўсць,
Прыляцеў к гнязду старому бусел.
Толькі я няўтоленую злосць
Накрыж зноў завязваю у вузел.

Знаю я, вярнуліся не ўсе
К гнёздам птушкі з дальняе дарогі.
Так і мы!—Вясною па расе
Не адны ўжо больш не ступяць ногі.

Знаю я, калі мы ў родны край
Вернемся з абветраным абліччам,
Шмат хто з нас—гукай ці не гукай—
Хат не знойдзе, родных не дакліча.

Знаю я, што сэрца забаліць...
Хай-жа думка гоіць боль па страхах,
Што па трупах ворагаў дайшлі
Да сваёй знявечанай мы хаты.

1943.

МЫ СУСТРЭНЕМСЯ

На тваім на ваенным шынелі
Я згубіла слязінку адну,
Калі медныя трубы запелі
У свяшчэнны паход на вайну.

Не сказала табе я нічога,
Прытулілася толькі бліжэй,
Знала я, што ва ўсіх ты дарогах
Успамін аба мне зберажэш.

Я па праву табой ганаруся,
Мой чаканы і ласкавы мой,
На сваёй дарагой Беларусі
Мы сустрэнемся, любы, з табой.

1942.

НАД ВОЗЕРАМ

Ал. Калевічу

Трапечацца лісце бяроз,
Спадае на бераг са звамам.
Расу дапівае мароз
На ледзь падрумяненых клёнах.

Засыпаў зямлянку нам ліст,
Завеялі сцежку асіны.
І песню зачаў гарманіст
Пра сінія вочы дзяўчыны.

Паціху, гармоніку ў лад,
І хлопцы ў зямлянцы запелі.
На свеце так многа дзяўчат,
Ды нас разлучылі шынелі.

І часта цябе і мяне,
Каб горач паменшыць разлукі,

Галубяць і песцяць у сне
Вясёлыя мілыя рукі.

І кожны, што песню пяе
Халоднай асенняю ноччу,
Дзяўчыны ўяўляе свае
Гарачыя любыя вочы.

30. IX. 1942.

Партызанскі атрад. Віцебшчына.

У ЦЕРАХОЎЦЫ

Да станцыі гоні, не болей.
Налева — шырокае поле,
Направа—разоркі ад град
І ворагам спалены сад.

На вуліцы жоўты пясок,
Скывілася хата на бок,
Яе кулямётныя кулі
Навyleт, як ветрам, прадзьмулі.

Абсыпана мелям падлога,
І лужы крыві ля парога.
Кавалкі шалёвак і рам
Змяшаны з зямлёй папалам.

Дзіцячыя цацкі і крэслы
На вуліцу бомба занесла.
Былі тут дзён пару назад
Дзіцячыя яслі і сад.

Русавах дзяцей галасы
Звінелі ад рання да ночы,
Чысцей за крупінкі расы
Свяціліся сінія вочы.

Цяпер-жа пустэча і сум.
Я ў сэрцы нянавісьць нясу
К заклятай нямецкай брыдзе,
Што нашых пабіла дзяцей.

Над горадам гул несціханы,
І дымам закопчаны ранак.
І ў ранах глыбокіх зямля
Крывёю дыміць спакваля.

Я ў жорсткую бітву іду
І помсту святую вяду.
Хачу я сквітацца расплатай
З нямецкім раз'юшаным катам.

Датуль мне не будзе спакою,
Пакуль я варожай крывёю
Не ўп'юся ў гарачым баю
За боль, за радзіму маю.

1941.

ЖАДАННЕ

Я не знаю, хачу мо' замногае,
Толькі-ж лішняга я не хачу.
От жадаю ля родных парогаў я
Беларускае слова пачуць.

Мне-ж матуля пад шум калаўротавы
Гэта слова кідала ў душу.
Я яго за чужымі варотамі
Між людзьмі, нібы цвет, цярушу.

І вачамі гарачымі, сінімі,
Расквітаўшыся з чорнай бядой,
І дачушку-красуню і сына я
Бачыць хочу заўжды прад сабой.

Над зямлёю, у чырвань увітаю,
Ясны сонца усход і заход,
Каб на поўныя грудзі адкрытыя
Уздыхнуў беларускі народ.

Летам зноўку хадзіць каля Нёмана,
К бацьку ў госці заехаць калі,
Слухаць лесу зялёныя гоманы
І зайсці паблукаць на палі.

Хіба-ж гэта для сэрца замногае?
Я навіны аб краі лаўлю:
Хай цяпер перапо, нен трывогаю,
Ды што пала на долю—сцярплю.

1941.

З ПЕСНЯЙ КУПАЛЫ

Памяці вялікага паэта

Дзіцем, пад снапком жытнёвым,
На загоне вузкім
Я вучыўся тваім словам,
Шчырым, беларускім.

А ці маці кросны ткала
У закутку цесным,
А ці хлопчыка люляла,—
Пад тваю ўсё песню.

А на прызбе каля хаты,
І на полі ў жніва
Заліваліся дзяўчаты
Песняю зычлівай.

І хадзілі твае словы,
Як сваты з абрусам,
Па сядзібах, па дубровах
Разам з беларусам.

На плытах яны гучалі,
Памагалі косам,
На галінках дрэў блішчалі,
Што вясною росы.

Тваё слова, твае песні—
Ад бяды закліаце.
Ад Вілейкі да Палесся—
Ты у кожнай хаце.

Ходзіць песня па народзе,
Па лясках, палянах,
Твая песня ў бітву водзіць
Мужных партызанаў.

Пройдуць зімы, пройдуць леці
Сцежкамі тваімі,
З намі будзеш ты на свеце,
Як жывы з жывымі.

1943.

Масква.

УТАПЛЮ Я ГОРА

Кружыць лісце вецер,
Рве салому з хаты.
У мяне на свеце—
Ні сястры, ні брата.

Ні дачкі, ні сына
Я цяпер не маю;
Дзе малых пакінуў,
Я і сам не знаю...

Недзе бацька, маці,
Калі толькі жывы,
Не адно пракляцце
Ворагу злажылі.

Выйду, загукаю,
Ветру пакланюся:
Можа вецер мае
Вестку з Беларусі?

Але вечер ціха
Гоніць лісце далей.
Дзе-ж падзець мне ліха,
Што мне навязалі?

Раны я ўстрывожыў,
Стала сэрцу горай...
У крыві варожай
Утаплю я гора.

12. XI. 1942.

Масква, Арбат.

ПАКЛОН БЕЛАРУСІ

Жоўтае сцэлецца лісце,
Мяккаю стала зямля.
Хочацца к гаю мне выйсці,
Песню прапець спакваля...

Я на сваёй Беларусі
К хвоям прыходзіў не раз,
Зараз к асінам тулюся
І абдымаю я вяз.

Сніцца радзіма начамі,
Зоры і неба, і дым,
Пожні, начлегі з агнямі,
Песні над краем маім...

Ведаеш, што ў гэтай песні?
Званы празрыстых крыніц,
Гоман бароў на Палессі,
Шэпат высокіх пшаніц.

Горка мне, горка, таварыш,
Што не з табой я цяпер.
Край мой руйнуе пажарам
Немец—раз'юшаны звер.

Стогнуць палі і дарогі,
Глуха сасоннік гудзе.
Край мой рашуча і строга
З ворагам бітву вядзе.

Смела, таварыш мой, біся,
Немцаў і рэж, і калі,
І ад мяне пакланіся
Ты беларускай зямлі.

1941.

ДЗВЕ БЯРОЗЫ

Дзве бярозы шумяць пад акном,
Пасадзіў я іх сам каля хаты.
Дзве бярозы зялёным крылом
Падпіраюць усходы й закаты.

Я адну з падвазер'я прынёс,
А другую—з зарэчнага гаю.
Я красу маладую бяроз
Нінавошта цяпер не змяняю.

Я гляджу на бярозы свае,
Я гляджу і зайздросчу ўсім сэрцам,
Ім кахання навекі стае
І іх дружба ніколі не рвецца.

А чаму паміж намі, скажы,
Што ні дзень, то лады, то разлады?
А маглі-ж мы з табою так жыць,
Як бярозы зялёныя радам.

1940.

У ДАРОЗЕ

Прышлі бярозы да шасе
І золата рассыпалі.
А вечар цемень прынясе,
Тады—хоць вочы выкалі.

Ідзе машын па тракту цьма.
Ідуць і едуць бежанцы.
Бяжыць за імі ўслед зіма.
Па першай снежнай сцежанцы.

Ніхто між нас зіме не рад,
Аб шчасці думаць некалі.
З якою радасцю назад
У Мінск-бы мы паехалі.

Я выцер горкую слязу,—
Ну што сляза паможа нам?
З сабой я толькі цень вязу
Таго, што зваць—прыгожае.

Куды вязу—не знаю сам.
Дзе-ж будзе месца ўтульнае?
Якой зямлі паклон аддам,
І назаву матуляю?

Матуля-ж у мяне адна,—
То Беларусь далёкая.
О колькі плакала яна
Па дзецях, гордых сокалах!

Нічога, дружа, не тужы,
Бяду агнём папалім мы.
Мы зноў у шчасці будзем жыць
Пад сонцам бацькі Сталіна.

1941.

* * *

Любіў я зімовыя ночы,
Шум ветру за цёплай сцяной,
Бывалі блакітныя вочы
Заўсёды і ўсюды са мной.

Як многа ў іх песеннай ласкі,
Сардэчнасці любай, цяпла,
І ты, як далёкая казка,
Як сон, ад мяне адыйшла.

Вятры зашумелі трывогай.
Гляджу на былое здалёк.
Тапчу я на ўсходзе дарогі
Уздоўж, нацянькі, папярок.

Раскралі мой дом чужаніцы,
Прагналі, забілі сям'ю,
Забрудзілі яснасць крыніцаў,
Стапталі жалезам зямлю.

Я ночы зімовыя лаю,
Няхай-бы начэй не было.
Старанна удзень я збіраю,
А ўночы губляю цяпло.

Ну што-ж, я і з гэтым міруся,
Вайне не стагоддзі грымець.
Я зноў на сваёй Беларусі
Святло і цяпло буду мець.

1941.

Чэбаксары

ВОСЕНЬ

Вецер, вецер, ты снег не гані,
За зіму надакучыць мяцеліца.
Хай кастрычніка спелыя дні
Толькі сонцам навокала сцелюцца.

Асцярожна ты дрэвы раздзень,
Каб галін не было пакалечаных.
Я люблю яснай восені дзень,
Жоўтым лісцем і сонцам уквечаны.

Мо' палоска не зжатая дзе
Між сучэмак вайны заблудзілася.
Я хачу, каб у восеньскі дзень
Зерне к зерню бліжэй прытулілася.

Пра сябе мне ці трэба казаць?
Маю ў сэрцы трываласць адзіную,
Бо пайшоў за жыццё ваяваць,
За сям'ю, за дачку і за сына я.

Толькі шкода: бацькам я з вясны
Абяцаў, што прыбуду павосені,
А бацькі і не знаюць, дзе сын,
І па мне па прапаўшым галосіць мо'...

Я-ж па іх днём і ноччу тужу,
Роем думак гарачым утомлены...
І са сну беларусаў буджу
Слухаць плёскаць вясёлага Нёмана.

Вецер, вецер, ты снег не кружы,
За зіму надакучыць мяцеліца,
Ты бацькам маім любым скажы,
Што іх сын з перамогаю вернецца.

1941.

Вязнікі.

* * *

Шоўкавыя травы,
Залатыя росы,
Ціхія дубравы,
Ільняныя косы.

Бачу вас і чую,
З памяці не трачу,
Я па вас сумую,
Па дзяўчыне плачу.

Зоры ў небе чыстым,
Вішні каля хаты,
За кляновым лістам
Маладзкі рагаты.

Мне і днём і ўночы
Не даюць спакою
Той дзяўчыны вочы,
Што навек са мною.

Па шаўковых травах,
Па празрыстых росах
Ходзіць мая слава —
Ільняныя косы.

У зямлянцы цеснай,
І ў баю гарачым
Я нясу, як песню,
Вочы той, што бачу.

1943.

ЛЯ ВОЛГІ

Слязой халоднаю дажджы
Даўно адплакалі паволі,
І снег настольніцай ляжыць,
А ў сэрцы шмат пакут і болю.

Прад мной Радзіма у вачах,
І ў час вячэрні, нерухомы
Гляджу падоўгу я на шлях,
Бязмежны, белы, незнаёмы.

Шляхі! Як іх на свеце шмат,
А вокал гарады і сёлы.
Я ўсім будынкам новым рад,
Хоць сэрцам сам і невясёлы.

Няма чаго мне весялець
І смутак адагнаць мне нечым:
Мой родны край рабуе смерць,
Будынкі рушыць і калечыць.

Зайдрошчу Волзе ад душы,
Яна прад мной, як на далоні,
Яе сняжок зацерашыў
І вольны вецер ходзіць, звоніць.

Люблю зіму, люблю мароз,
З сіберным холадам міруся.
Я Волзе-матухне прывёз
Прывет ад Нёмна з Беларусі.

Ён скіне з плеч цяжкі палон,
На здзек абваліцца расплатай.
Прымі, вялікая, паклон,
Табе-ж даводзіцца ён братам.

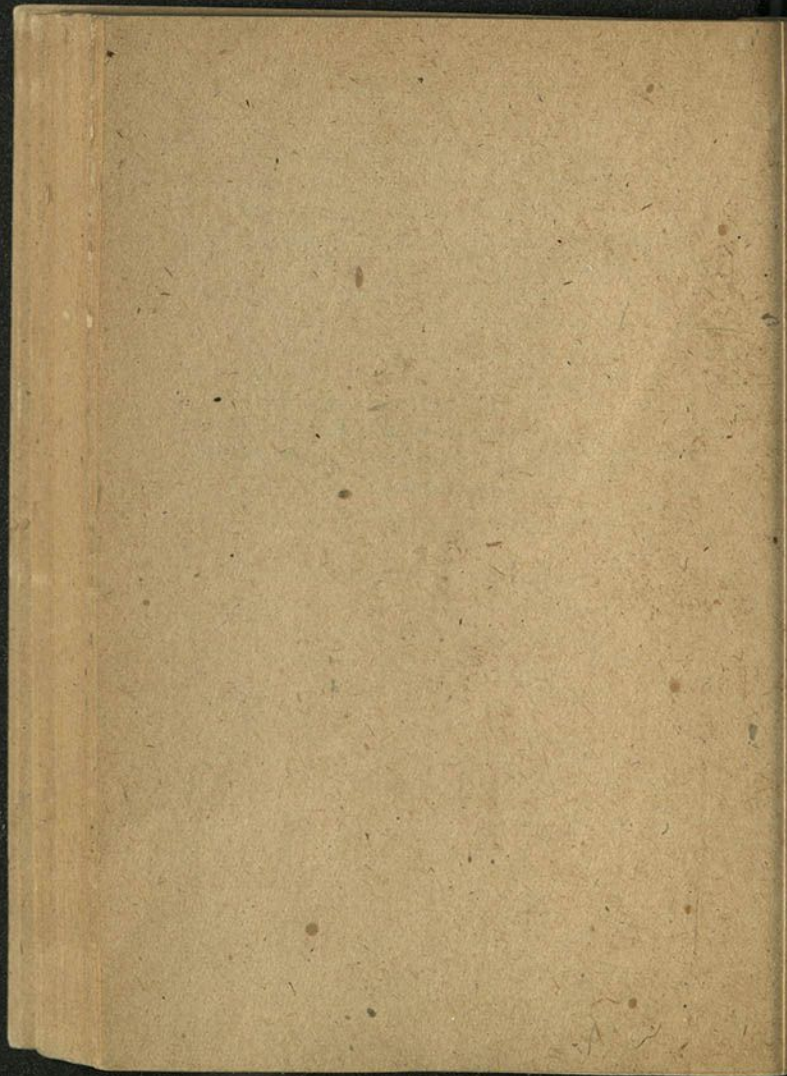
Слязой халоднаю дажджы
Адплакалі, і снег цярусіць.
Я зноў шчасліва буду жыць
У родным краі—Беларусі.

1941.

Чэбаксары.

Дясныя агні

Партызанскім атрадам
генерал-маёра В. І. Казлова
і палкоўніка І. А. Бельскага
прысвячаю.

Я на Лысую выйду гару,
Што за горы суседнія вышай.
Свежы вецер з Усходу калыша
Аганькі праз усю Беларусь.

Їх усе і злічыць немагчыма
Па лясах і па топкай багне,
Што на нашай мігцяць старане
Па начах залатымі вачыма.

То не мірныя вогнішчы ў лядах,
Прыглядзіся старанней, зірні,
То агні, то лясныя агні
Партызанскіх брыгад і атрадаў.

У асеннім даспелым гаі
Каля вогнішчаў хлопцы паселі,
Хто ў ватоўцы, хто ў шэрым шынелі,
Каб на заўтра намеціць баі.

Да драбніцы я ўсё прыкмячаю,
Што трывожыць мяне па начах.
Аб лясных партызанскіх агнях
Я чароўныя словы шукаю.

Тыя словы ў радкі я збярэ,
Каб яны на далёкія годы
Сталі помнікам нашых паходаў,
Услаўлялі маю Беларусь.

Каб яны, пакуль сонца не ўстане
Над знявечанай роднай зямлёй,
Абуджалі ў душы непакой,
Заклікалі народ да змагання.

СЛУЦКІ пояс

ДЗЕНЬ ДОБРЫ

Дзень добры Случчыне маёй,
Багатай вечна старане,
Кужэльнай, рыбнай і грыбной,
З тарпамі хлеба на гумне,
З хацінамі, як ясны дзень,
З гасцінцамі паміж прысад,
Са шчырым сэрцам у людзей,
Калі ты па душы ім брат,
З адменным звонам добрых кос,
З гарачай песняй на жніве.
Дзень добры ззянню чыстых рос
У непакошанай траве!

Душою я і сэрцам рад
Сваёй любімай старане,
Што людзям я—па зброі брат,
Што помста—гонар мне.

Твае паляны і лясы
Далі прытул мне і пасцель,
Пярынай сталі верасы,
І маткай роднаю—шынель.

Каб век варожы чорны бот
Маёй зямлі не дратаваў,
Былую славу твой народ
З сівых вякоў сягоння ўзняў.

І славу продкаў і бацькоў
Памножым мы у сотні крат.
Ты будзеш, Случчына, ізноў
І жыць і красаваць, як сад.

Верасень, 1943.

Партызанскі лагер.

БЕЛАРУСЬ—ПАРТЫЗАНКА

Мы асфальтам балота завём
І шасейнай дарогай сцяжынку.
Два гады мы і косім і жнём,
Каб вялікія справіць дажынкi.

Аўтаматы нам служаць касой,
А сярпамі—гранаты, наганы.
Не расою—варожай крывёй
Акрапляюць зямлю партызаны.

Нібы гром сярод яснага дня
Кожны ўдар па чужынцу праклятым.
Горш, як воўчая зграя агня,
Нас баяцца нямецкія каты.

Там, дзе нас не чакаюць, мы там,
А дзе ладзяць засаду—абыйдзем.
Тут усё паслухмянае нам
І заўсёды на помач нам прыдзе.

Спее волі і шчасця прыход,
Што расце на франтах і палянках.
Не зламаць, не сагнуць мой народ,
Бо уся Беларусь—партызанка.

Верасень, 1943.

Партызанскі атрад. Міншчына.

ПЕСНЯ РАЗВЕДЧЫКА

Іду на заданне я сёння,
Разведка даручана мне.
Будзь цёмнаю, ночка, і соннай
На той, на чужой старане.

Хачу я, каб месяц гуллівы,
Спрадвечны начны вандраўнік,
Стаў чорны, як спелая сліва,
І з неба блакітнага знік.

І месяц схавався за хмару,
Каб к маце мне брацца смялей,
І цемень лягла па-над ярам
За чорную сажу чарней.

І ўночы ад буйнага ветру
Усё загуло на зямлі,
І дзоты чужыя ў паветра
Гранаты мае паднялі.

Кастрычнік, 1943.

Партызанскі лагер. Палессе.

У ДОБРЫ ЧАС

Кожны дзень з атрадаў і злучэнняў
Нечуваным крокам, лёгкім ценем
З вёсак, пушчаў і палян
Выступаюць групы партызан,
У добры час!

На грудзях праз плечы аўтаматы,
За рамямі ў іх вісяць гранаты,
І падрыхтаванія ў бары
Скрынкі з толам, міны і шнуры,
У добры час!

Хлопцы сёння ўсе свае пакункі
Знеслі да варожае чыгункі.
Недзе блізка стогне паравоз...
Эшалон кульнуўся пад адкос,
У добры час!

А другія групы і атрады
На шасейцы селі у засады,
Каб знянацку сыпнуць на мад'яр
Грозны партызанскі свой удар,
У добры час!

Пад Старобінам і пад Урэччам,
Як ступіў на поле цёмны вечар,
Над палітай кроўю, стоптанай зямлёй
Разгарэўся партызанскі бой.
У добры час!

З дня на дзень з атрадаў і злучэнняў,
Днём і ноччу непрыкметным ценем
З вёсак, пушчаў і палян
На засаду ходзіць партызан
У добры час!

Верасень, 1943.

Партызанскі атрад.

МОЙ БУДАН

Пад бярозай на палянцы,
Ад вачэй у старане,
І ні ў хаце, ні ў зямлянцы,
А жыву я ў будане.

Сем калоў у вілку ўбіты,
Пераплецены лазой,
Як курган, імхом прыкрыты
Партызанскі домік мой.

Невялічкі столік з дошкі
І для лбжка палак з пяць,
А на палках сена трошкі,
Каб было не мулка спаць.

Я к свайму прывык парадку,
Дзе ні лягу—там засну,
Калі дождж, я плашч-палатку
Над сабою разапну.

Як вайны не стане следу,
Да лясных глухіх палян
Я прыду, каб зноў праведаць
Партызанскі мой будан.

Верасень, 1943.

Партызанскі лагер. Случчына.

ШЛЯХІ

К нам няма ні шляхоў, ні дарог,
Асака іх схавала і мох;

Хто з нячыстым сумленнем ідзе,
Растаюць нашы сцежкі ў вадзе.

Нас тут туляць і клён і сасна,
Берагуць ад відна да відна.

Гэта край наш—палі і лясы,
І на травах крупінкі расы,

Звон на лузе сялянскай касы
І адлётных гусей галасы,

І сцяжынка, і вулка, і дом—
Тут усё, што мы родным завём.

Ды прышлі к нам з чужыны звяры,
Каб нас вешаць і грабіць двары.

Мы пакінулі вёскі свае,
Нас нянавіць да помсты заве,

А нянавіць, што ў сэрцы нясём,
Пальхае ў краіне агнём...

Няма ў свеце яго гарачэй,
Чужаніцам ён вочы пячэ.

К нам няма ні шляхоў, ні дарог,
Асака іх схавала і мох,

А ад нас праз лясы і імхі
Баявыя праходзяць шляхі.

Верасень, 1943.

Партызанскі лагер. Палессе.

НАШ ДВОР

Наш двор прасторны і вялікі
У цёмным лесе пад гарой.
І ёлкі ў неба ўзнялі пікі,
Абараняюць наш спакой.

Мы два гады, як на начлезе,
Начлег і ўдзень, начлег і ўноч.
Вясной у дождж, зімой на снезе
Мы для агню шчапаем корч.

Агонь ніколі ў нас не тухне,
На двух калах кіпіць кацёл.
ЛЯ партызанскай нашай кухні
Накрыт абрусам белым стол.

Няхай вада нясе балотам
І лезе ў вочы хвойны дым,
Мы пасля бою у ахвоту
І ў смак харчы свае ядзім.

У нас тут розных нацый людзі,
А ўсе нібы сям'я адна.
Адзін другога не забудзем,
Калі і скончыцца вайна.

І роўна дзелім між сабой мы
І час змагання і спачын,
Патронаў жоўтыя абоймы
І партызанскія харчы.

Верасень, 1943.

Партызанскі атрад.

СЛУЦКІ ПОЯС

Нада мною блакітны шацёр,
А навокал—лясы і лясы.
Мая Случчына з тысячы зор
Тчэ на восень свае паясы.

І калі ўсе збярэ ў палатно
І павесіць бяліць цераз край,—
Будзе цёмнаю ночкай відно,
Хоць іголки на сцежцы збірай.

Млечным шляхам завецца здаўна
Гэты пояс, што лёг цераз бор,
Што саткала мая старана
З маладых і не гаснучых зор.

І ступаючы лёгка на мхі,
На палянкі някошаных траў,
Мы па зорах шукаем шляхі
Да варожых часцей і застаў.

А калі мы вяртаемся ў бор,
На шляхах падарваўшы масты,
Ападаюць на сівы чабор
Зоры ціхім туманам густым.

Ахінаюць кілімам наш пуць
Да зямлянак праз шум баравы,
А над намі па зорах лятуць
Праз усю Беларусь журавы.

Верасень, 1943.

Партызанскі лагер. Случчына.

АСЫПАЕЦЦА ХАТА

Вецер з поўначы дзьме зухавата
І калоціць дубы навакол.
Асыпаецца нашая хата
Лістападам асеннім на дол.

На асінах лісцё дагарае,
Распранаецца ясень і вяз.
І наш лагер вятры выстаўляюць
Самалётам чужым на паказ.

Для сябе мы на востраве новым,
Між разгатых ялін і сасён,
Адшукаем надзейную схову,
Пакуль зноў не распусціцца клён.

Хоць і шкода нам летніх палянак.
Але іншага выйсця няма.
І на новы патайны прыстанак
Нам спрадзе маскіроўку зіма.

Верасень, 1943.

Партызанскі летні лагэр.

БЯЛЬМО

Ёсць рэчка Пціч, на Пцічы—мост.
Ён быццам топіцца ў гразі.
К яму ісці няможна ў рост.
Няможна? Што-ж, паўзком паўзі.

А мост павінны мы ўзарваць,
Каб ён на гулкім гарбылі
Не нёс таго, хто йдзе таптаць
Прастор і цвет маёй зямлі.

Ад кулі абароніць дол,
Свая трава, свой куст і пень.
Ты за сабой шалёны тол
Цягні і на быкі адзень.

Нібы бяльмо на воку нам
Той мост, што праз раку.
І толу дваццаць кілограм
Падсунуў партызан к быку.

Маланка бліснула, і гром
Ударыў грозна ў берагі,
І ад маста чыгунны лом
За мілю апісаў кругі.

Быў мост, цяпер яго няма,
Хвала байцу-падрыўніку!
Так пазбыліся ад бяльма,
Ці ад маста мы праз раку.

Кастрычнік, 1943.

Партызанскі атрад.

У ЛЕСЕ

Не ціхне лес ні на хвіліну,
Шуміць працяжна і гудзе.
То шышка зваліцца з хваіны,
То сук збуцвелы ападзе.

Люблю я лес з яго дубамі,
З бярозай, ёлкай і сасной.
Агульнае ёсць паміж намі,
Між лесам гаваркім і мной.

І ён, як я, наліты гневам,
К змаганню кліча ноч і дзень.
І ён, як я, суровым спевам
Над краем помстаю гудзе.

Я слаўлю словам гартаваным,
Як гордасць нашае зямлі,
Лясы, балоты і паляны,
Што беларускім партызанам
Біць ворага дапамаглі.

*Кастрычнік, 1943.
Партызанскі атрад.*

СЛУЧЧАНАМ

Краса і гордасць Беларусі,
Зямная Случчына мая!
Ніхто ад гора не сагнуўся,
Хоць доля цяжкая твая.

Нідзе адступніцтва і здрады
Не знойдзе вораг між случчан,
Бо што ні вёска, то атрады
Народных мсціўцаў—партызан.

І нашы тракты і гасцінцы,
І скрозь прысады ля дарог —
Праклятаму навек чужынцу—
У сэрца точаны нарог.

Няхай дрыжыць ад помсты вораг,
Бо Случчына ідзе на бой,
Бо быў, і ёсць, і будзе порах
У нас заўсёды пад рукой.

Мы адстаім, зямля святая,
Цябе ад гора і бяды,
Бо стрэльбу к бою падымае
Цяпер стары і малады.

Калі-ж навек не стане немца,
Калі пакінем мы лясы,
Случчанка зладзіць зноў красенцы
Ткаць залатыя паясы.

Кастрычнік, 1943.

Партизанская бригада імя Гуляева.

ЗОРНАЙ НОЧЧУ

Ночка ссыцае пад борам
Зоркі на лісце з расой.
Я-ж тыя ціхія зоры
З лозаў збіраю рукой.

І на Палессі ў пракосы,
Ля задрамаўшай ракі,
Кроплямі восеньскіх росаў
Зоры сцякаюць з рукі.

Колькі за ноч іх пабудзе
Злітых зямною расой,
Каб суцяшаліся людзі
Зорнай асенняй красой.

Толькі на міг захапленне
Можа душу затрымаць,
Бо мы мінаем, як цені,—
Па-над ракой сенажаць.

Статка-ж бяроз беланогіх,
Лесу духмяная смоль
Родзіць у сэрцы трывогу
І неўтаймованы боль.

Часу няма мне дзівіцца
Сэрцам сваім і душой
Зорцы, што ў небе мігціцца,
Ярка гарыць нада мной.

Зорку другую мы носім
У сэрцы, як сцяг прад сабой...
Вось ужо трэцюю восень
Водзіць яна нас на бой.

З гэтаю зоркай чырвонай
Пройдзем балота і гай,
Вырвем навекі з палону
Ворагам стоптаны край.

Кастрычнік, 1943.

Партизанская брыгада Смірнова і Канановіча.

ТРЫВОГА

Бываюць часта ў нас трывогі:
На момант ляжаш адпачыць,
А тут патрэбна ўстаць на ногі,
І зноў як не бываць начы.

Бо ўжо навокал страляніна,
Палез мад'яр ці паліцай
У партызанскія мясціны
Сялянскі грабіць ураджай.

Але не вельмі мы саступім,
Паўзводна выступім з прасек
І так грабежнікаў адлупім,
Каб памяталі нас вавек.

А што мы трохі не даелі
І не хапіла крышку сна,
Натое ў шэрым мы шынелі,
Натое зараз і вайна.

А вось закончым бой крывава,
Спаўна чужынцам аддадзім,
І з партызанскай прыдзем славай,—
Тады даспім і даядзім.

Кастрычнік, 1943.

Партызанская брыгада Шубы.

НА ЎСПАМІН

На мокры дол і на кусты
Убор свой клён парассыпаў,
А я тры жоўтыя лісты
У сшытак на ўспамін паклаў.

Не пад дзявочым ён акном,
Той клён, а ў лесе пад гарой,
Над партызанскім буданом,
Які цяпер за домік мой.

Ці добра мне, ці кепска мне,
Я ўсё, як ёсць, перажыву,
Мне гора спіну не сагне,
Бяда не схіліць галаву.

Хоць ходзіць прымаўка даўно,
Што сэрца камяніць вайна,
Што на вайне усё адно—
Стаіць ці восень ці вясна.

То ўсё хлусня, то ўсё мана,
Бо час душу не ўкрыў жарствой,
Бо нам дапамагла вайна
Любіць пяшчотней хараство.

Таму абходзіў я кусты,
Дзе клён шумеў паміж ялін,
Каб жоўтыя падняць лісты
Сабе пра восень на ўспамін.

Лістапад, 1943.

Партызанскі атрад Нікіціна.

ЗИМОВЫ ДОМ

На пяць вянцоў мой зімні дом,
Між чарады высокіх сосен.
Са снегам ходзіць і дажджом
Навокал маёй хаты восень.

У ёй за столь і за страху
З асіны колатыя плашкі,
Паміж пазоў па жменьцы мху
І верх накрыты дзёрнам важкім.

Здалёку глянеш—не відно,
Што заблудзілася тут хата,
Тым больш, што ўночы і акно
Закрыта саламянай матай.

І часта ў цемень не знайсці,
І мне—гаспадару самому—
Даўно знаёмага пуці
К майму цяперашняму дому.

Удзень нідзе карчоў няма,
Ад хаты ў хату сцэжкі ўюцца.
Калі-ж на землю ляжа цьма,—
Адкуль, скажы, карчы бяруцца!?

Стаўляеш ногі спакваля,
Навокал параснік пракляты.
І ўрэшце клічаш патруля,
Каб ён цябе правёў да хаты.

У будане спакойна мне,
Мільгае свечкі недагарак,
Блукаюць цені па сцяне,
Ляжаць акуркі ад цыгарак.

Я іх ашчадна берагу
На дзень, калі махорка выйдзе,
Бо не курыць я не магу,
А закуру—і сум адыйдзе.

Люблю зімовы домік свой,
Лясны прыстанак партызана,
Які стуліўся пад сасной
Паміж балота на паляне.

Лістапад, 1943.

Партызанскі зімовы лагер.

УНОЧЫ

Бывае так, што лес маўчыць,
Ніводзін ліст не шалахнецца.
Так ціха, што чутно ўначы,
Як у суседа сэрца б'ецца.

Вось поўны месяц праз страху
Пралазіць у маю зямлянку.
Я выйду, сяду на імху,
Не спаць гатовы да світанку.

Стаіць ля дуба вартавы,
Да нечаканасцей гатовы.
Мяне мінаюць журавы
Апошнім развітальным словам.

Їх пераймі і запытай,
Няхай дадуць астацца згоду,
Бо зноў ідзе вясна ў наш край,
Як казка, з роднага усходу.

Хаця, таварыш, не чапай,
Не знаю сам, дзе прытулюся.
Да ніткі спалены мой край,—
Зямля гаротнай Беларусі.

А лес, хоць слухае, маўчыць,
Ён на світанні засынае,
І чую я, як уначы
Лісток з асіны ападае.

І той стаіць-жа вартавы,
Што ўзняць гатовы нас на ногі,
Ды ў вырай цягнуць журавы
Асенняй зорнаю дарогай.

*Кастрычнік, 1943.
Зімовы лагер.*

НЕ ПАСПЕЛА ВОСЕНЬ

Пад буданом сасна галосіць,
А за акном не снег, а слота.
Відаць, што не паспела восень
Дажджом адплакаць на балотах.

Зіма такая мне не ў памяць
За ўвесь мой век, за час свядомы,
Каб студзень не наносіў замець
Уровень са страхою дома.

Відаць, што і сама прырода
На помач нам ідзе, чым можа,
Каб нам лягчэй было ў паходах
Падкрадвацца к тылам варожым.

Бо чым мацней шугае вецер,
Чым больш раскіслі ўсе дарогі,
Тым вочы нашы лепей свецяць,
Тым менш патрэбна асцярогі.

Сасна няхай і пагалосіць,
Надыйдзе час, застыне слота.
За мокры дзень паспее восень
Дажджы адплакаць на балота.

3 студзеня 1944.

Партызанскі атрад Буя.

МАТУЛІ

Мая дарагая матуля,
Прывет і паклон мой табе .
Тваё я заклацце ад кулі
Заўсёды нашу пры сабе.

Ты цёмныя ночы не спала,
На белай кашулі ў намёт
Ты мне васількі вышывала,
Калі я збіраўся ў паход.

Аж тройчы ты ў зёлках купала
Пад месяцам поўным знарок
Кашулю і нітак клубок,
Каб куля мяне не дастала.

Сушыла пасля ля кургана,
Сцяліла на нейкай траве,
Да золка выходзіла рана
Малітвы нашэптваць свае.

Далёкая мілая мама,
Я знаю, каб толькі змагла,
Не зёлкамі ты, а рукамі
Бяду-б ад мяне адвяла.

Хоць я і не веру ў закляцце,
Але-ж у кашулі тваёй,
Мая незабыўная маці,
Смялей урываюся ў бой.

Студзень, 1944.

Партызанская брыгада Шашуры

БЕЗ СЛЕДУ

Вясной мы плавалі ў балоце,
Калі збіраліся ў паход,
Цяпер затое суха ў боце,
Бо пад нагой зімовы лёд.

Па снезе колькі нас ні пройдзе,
Чужынец к нам дарог не знойдзе,
Бо ззаду цягнем за сабой
Па веніку мы з голля хвой.

Хаця прайшло тут хлопцаў дзвесце,
А паглядзіш—няма прымет,
Бо каб у зман чужынца ўвесці—
Мы ўсе ў адзін ступаем след.

А тут і вецер паспрыяе,
Сваё запусціць памяло.
І след бяследна прападае,
Як быццам сцежкі не было.

Снежань, 1943.

Партызанская брыгада Пушчына.

ПРАДРАКАННЕ

М. Калачынскаму

Давай, таварыш, пасядзім
Пад ёлкай на лясным улонні,
Цыгаркі скруцім, пусцім дым
І аб мінулым пагамонім.

Цвіў сні бэз, была вясна,
І на палях праходзіў квецень,
Калі ўсхадзілася вайна
І нас раскідала па свеце.

Ты сеў на гонкі самалёт
І знік з вачэй у паднябесі,
А я, як вечны пешаход,
Баі на полі веў і ў лесе.

Задача ў нас была адна
І лёс адзіны нас сасватаў:
Прышла сюды, ў наш край вайна
І сталі мы з табой салдаты.

І нада мною і над табою
Гула шрапнель, свістали кулі.
Не раз, калі канчаўся бой,
Здымалі мы ў крыві кашулі.

Але праз нейкі дзень-другі
Зноў станавіліся на ногі,
І ты рабіў свае кругі,
А я ўздымаў пясок з дарогі.

Мінула больш, як два гады,
А мы з табой сядзім і курым,
Як быццам не было бяды
І страшнай над зямлёю буры.

Хоць знаеш ты і знаю я—
Наперадзе ўсяго багата,
Ва многіх будзем мы баях,
Бо мы—савецкія салдаты.

Ды веру—ў роднай старане,
Ці ў ясны дзень, ці ў зорны вечар,
Калі нас куля праміне,
Мы адсвяткуем нашу стрэчу.

*Снежань, 1943.
Партызанскі лагер.*

ТЫТУНЬ

В. Казлову

Дыміць у будане газоўка,
А за акенцам ноч ляжыць.
Кручу тытунь у тры я столкі,
Каб мне як-небудзь закурыць.

Падобен мой тытунь на звера,
Здаецца горла раздзярэ.
Калі ў газетнай ён паперы,—
Не так за лёгкія бярэ.

Я перастаць курыць не ў сілах.
Калі не стане тытуня,
Хаджу, як цёмная магіла,
І сівы мох зрываю з пня.

За пяць гатоў я кілометраў
Ісці і ў снег, і ў дождж пяхком
Цераз балот глухія нетры
За самасадам-тытунём.

Пасля-ж сядзець, сагнуўшы плечы,
Затое любаміла мне
Курыць і марыць каля печы
У партызанскім будане.

І не дарма ад хаты ў хату
Абходзіць пагаворка свет:
Тады ў курца бывае свята,
Калі напоўнены кісет.

Снежань, 1943.

Партызанскі атрад, Любаньшчына.

ДАЎНО СПЯЦЬ ХЛОПЦЫ

Даўно спяць хлопцы ў будане
І на кручок узяты дзверы.
Ці весела, ці сумна мне—
Кладуцца словы на паперу.

Стаіць з вадой гліняны жбан,
Мігціць газоўка слепавата.
У смак храпуць на ўвесь будан
Мае таварышы—салдаты.

А я блукаю нібы цень,
Хачу і шчасце і няшчасце,—
Усё, што бачыў я за дзень.—
У сшытак словамі пакласці.

А слоў такі ў людзей запас,
Які не змераеш гарамі,
Таму ў начны зімовы час
Ваджуся доўга над радкамі.

Але затое як я рад,
Калі мільёны іх адкіну,
Каб словы без руды падрад
Ляглі ў радкі, што ў мур цагліны.

Снежань, 1943.

Партызанскі атрад. Міншчына.

НА КАНІ І ПАД КАНЁМ

Брату Петрусю

Пабываў я ў гэтым годзе
Пад канём, і на кані,
Пад падводай, на падводзе,
У вадзе і на агні.

Як ты думаеш, ці добра
Паляцець з каня на пень,
Не зламаць, то выцяць рэбры
І не ўстаць на трэці дзень?

Людзі скажуць, гэта мала,
Што сіняк узлез на лоб,
Бо табе пашанцавала,—
Ёць і горай-бы магло-б.

Невялікая прыгода,
Не лічу я за бяду,
Што зваліўся я з падводы
У лагчыне на хаду.

Пройдзе дзень, другі настане,
Зноў памчуся я ў галоп.
І ламота перастане,
І балець не будзе лоб.

А што сплю пад чыстым небам,
І што холад раннем гне,
Мусіць, зараз так і трэба,
Я-ж затое на вайне.

Той ні з радасцю, ні з болям,
Як належыць, не знаём,
Хто не пабываў ніколі
На кані і пад канём.

Снежань, 1943.

Партызанскі атрад. Сосны.

Я НАПІШУ

Шкада, што часу нестae
І не даюць мне трохі ўмовы
Усё, што ў сэрцы паўстae,
Штодня перакладаць на словы.

Каб летам, мог-бы пад сасной
Пісаць на выбранай палянцы...
А тут-жа вечны непакой
У шумнай дзень і ноч зямлянцы.

Ды прыдзе час, я напішу
Пра ўсё, што ў думках прыгадаю,
Пра чалавечую душу
Майго няскоранага краю.

Пра вогнішча паміж палян,
Пра люд, што ў горы не сагнуўся,
Пра славу нашых партызан,
Пра гордасць мужнай Беларусі.

Цяпер-жа часу нестae
І не даюць мне трохі ўмовы
Усё, што ў думках паўстае,
Штодня перакладаць на словы.

Лістапад, 1943.

Партызанскі атрад. Міншчына.

СЛЯДЫ Вайны

МОЙ ЗАПАВЕТ

Мне не было ніколі ў галаве,
Што буду я,
Закінуты ў Палессе,
Хадзіць па непакошанай траве,
Блукаць адзін па невядомым лесе.

Хадзіць штоноч
Са зброяй ля прысад
З набытай партызанскай асцярогай,
Абходзіць скрыжаванья дарогі
Ды без патрэбы
Не бываць ля хат.

Тайком паўзці
Пад сховаю начы
Да ваныволеных чужынцам сёлаў,
Цягнуць
К варажым штабам на плячы
Гранат цяжкія звязкі,
Скрынкі з толам.

Я не магу сказаць,
Што лёгка мне:
Жыццё ніяк не песціць партызана,
Але затое ў роднай старане
Я ланцугом прыгнэту не скаваны.

Я сам жыцця
І волі гаспадар,
І ад маёй рукі
Крывёю зыйдзе,
Калі пасмее мне зірнуць у твар,
Да смерці зненавіджаны мной злыдзень.

За ім, як цень,
Я ўсюды па пятах,
Ці ён прылёт,
Ці сеў за стол, каб жэрці.
Я тут стаю,
Як помста, у дзвях,
Каб нелюдзь пакараць суровай смерцю.

Я партызан
І зброі не складу,
І не спыню крывавае расплаты,
Пакуль навек,
Як пласт, не пакладу
Апошняга чужынца-супастата.

К*астрычнік, 1943.

БЛАГАСЛАВЕННЕ

Благаславён хай будзе у сто крат
Той дзень, той час жаданага світаньня,
Калі савецкі ўзброены салдат
На беларускія палеткі стане.

Імя таго салдата, што ідзе,
Уславім гімнам, неўміручай песняй.
Яго прытуліць кожны да грудзей
Ад Полацка, Віліі і да Палесся.

Благаславён хай будзе першы гук,
Вайны Айчыннай грамавое слова,
Калі на ўсход к вачам далоні рук
Прыложыць беларус з-пад Магілёва.

Благаславён хай будзе партызан,
Які займее шчасце першым стрэцца
— І разрадзіць гранату і наган
У адступаючага з фронту немца.

Хай слава век грывіць правадыру,
Які з Крэмя бяссоннымі начамі
Глядзеў туды, дзе стогне Беларусь,
І ў бітве быў заўсёды разам з намі.

Нам не забыць ні хат, ні нават траў,
Што супастатам спалены, стаптаны,
Благаслаўленне тым, хто ў бітве паў
За край, рукой фашыста зрабаваны.

20 верасня, 1943.

Партызанская брыгада. Пушчына.

ЧАС РАСПЛАТЫ

Мы кожны дзень усім атрадам,
Стаіўшы радасць у грудзях,
З пашанай ловім кананаду,
Што йдзе на беларускі шлях.

І хочацца лясны нам гоман
На хвілю нейкую суняць,
Каб мог пачуць наш родны Нёман,
Як выбухі гармат грываць.

І мы, каб час да перамогі
Наблізіць роднай старане,
З лясоў выходзім на дарогі
Біць немца ў лоб і па спіне.

Мы Арміі даём заруку,
Народу і правалыру,
Што мы натоім свае рукі
У доўгажданую пару.

Што ўсе лясы, усе паляны,
Масты, паромы над ракой,
Нібы снапамі, партызаны
Усцелюць лютай немчурой.

Што ўвесь народ расплатай дыша,
Да зброі ўстане, як адзін,
Каб ліхадзей жывым не вышаў
З прыгоркаў нашых і раўнін.

Жыцця мы не давалі гадам,
Мы чым папала білі іх:
Калом, сякерай і снарадам
З-за нашых хат, з засад лясных.

І між баёў у час кароткі,
Стаіўшы радасць у грудзях,
Мы ловім сталінскія зводкі
Пра перамогі на франтах.

Кастрычнік, 1943.

Партызанскі атрад, в. Старасекі.

СЛЯДЫ ВАЙНЫ

Куды ні паеду,
Куды ні пайду,
Дарогай шасейнай,
Шырокім гасцінцам,—
Усюды няшчасце,
Усюды бяду
У край беларускі
Прынеслі чужынцы.

І хаты і стопкі згарэлі датла
Не ў вёсцы адной,
А у тысячах вёсак.
Нідзе ні прыстанку,
Нідзе ні кутка...
Адны толькі косці
Ля белых бярозак.

Адны курганы
Ды ля трактаў платы,
Як сведкі,

Што некалі людзі жылі тут.
О, край мой!
Увесь у развалінах тых,
Край лёну,
Край лесу,
Пшаніцы і жыта.

Я попел збіраю,
Забітых лічу,
Што палі
Ў няроўным змаганні ахвярай.
Я плачу,
Я з горкага гора крычу,
Малюся
Народнай расплаце і кары.

Я сэрца сваё не прысплю
І душу,
Пакуль не сагну,
Не заб'ю чужаземца,
Зубамі не ўемся
І не задушу
За горла
Народам праклятага немца.

Верасень, 1943.

Сялянскі лагер на Случчыне.

АДЗІНСТВА

Дзе-б я ні быў, ці ў Беларусі,
Ці ля вялікіх рускіх рэк,
Адным заўсёды ганаруся,
Што я—совецкі чалавек.

Няхай на Волзе ці Кубані
Салдацкія міналі дні,
І там я у любым змаганні
Свой край бацькоўскі бараніў.

Сягоння ўзята Запарожжа,
А заўтра Віцебск будзе ўзят.
Чым ляжа больш салдат варожых,
Тым мне бліжэй да родных хат.

Тым я хутчэй вады нап'юся
З крыніц наднёманскіх, з Віллі.
Бо шчасце прыдзе к Беларусі
Ў салдацкім шэрым шынялі.

*

Дзе-б я ні быў, іду ў змаганне,
Бо наступальны кожны бой—
Пачатак яснага світання
І над Радзімаю маёй.

Надыйдзе час і заіскрацца
Сцягі над вольнаю зямлёй.
Бо наша сіла ў дружбе нацый
Вялікай, шчырай і святой.

*18 кастрычніка 1943.
Партызанскі атрад.*

ШЛЯХ ДА НАС

Лясную нашу цішыню
Рве выбух незнаёмы.
Прыпаў к зямлі я ўпершыню
Паслухаць фронта громы.

Гадзіны дзве зямля гула,
Хаця яшчэ далёка,
Ды ў сэрца воля наліла
Сваіх цудоўных сокаў.

Глядзелі два гады на Усход
З надзеяй і трывогай,
А сёння мой пачуў народ,
Як загулі дарогі.

Той гул плыве, расце штодня,
Як воля к перамозе.
І я кармлю свайго каня,
Рыхтуюся к дарозе.

На Захад з войскам я пайду
Па спаленай краіне,
Сваю я помсту павяду,
Каб плакалі ў чужыне.

Каб кроў варожая ракой
Лілася днём і ўночы
За кожны шрам зямлі маёй,
За ўдоў, за лёс сірочы.

За нашых спаленых людзей,
Павешаных, забітых
Я сэрца выгрызу з грудзей
Ў нямецкага бандыта.

Я слаўлю волі светлы час
І кожнага салдата,
Што прабівае шлях да нас
Вінтоўкай і гранатай.

*21 кастрычніка, 1943.
Партызанскі атрад Нікіціна.*

ПАМ'ЯЦІ САШЫ БАБЫРА—СНАЙ-
ПЕРА-РАЗВЕДЧЫКА

(Прамова на пахаванні)

Мы зналі цябе, мы любілі цябе
Як друга, байца і як роднага брата.
Ты сілы свае аддаваў барацьбе
Супроць ненавіснага ворага-ката.

Ад меткай, ад снайперскай кулі тваёй
Палегла нямала фашыстаў крываваых.
Мы цеснай сям'ёю стаім над табой,
Над нашаю песняй, над нашаю славай.

Мы шапкі здымаем, мы клятву даём
Праходу не даць анідзе чужаземцам,
Пакуль мы асінавы кол не ўваб'ём
У сэрца апошняму ворагу-немцу.

Бывай, наш таварыш, навікі бывай!
Навокал цябе твае блізкія людзі.
Цябе не забудзе ніколі наш край,
Народ беларускі цябе не забудзе!

5 лістапада, 1943.

Партызанская брыгада Розава.

СЯЛЯНСКІ ЛАГЕР

У якую вёску ні прыедзеш—
Ці ў Асавец, ці ў Касцяшы,
Нідзе са свечкаю не ўгледзіш
Жывой сялянскае душы.

Вакол разбураныя хаты
Ды попел шэры ад сяліб,
Са стрэх раскіданыя латы
І шкло пабітае ад шыб.

Адна журба, адна пустэча,
Дзе людзі некалі жылі...
І я, сагнуўшы крукам плечы,
Мінуў ля студняў жураўлі.

Мне падпіраюць горла слёзы,
Перад вачмі ўстае туман,
І я па сцежцы між бярозаў
Іду ў лясны сялянскі стан.

Паміж ялін, паміж крыніцаў
У непраходным гушчары,
У збоч ад трактаў і гасцінцаў
Стаяць вясковыя двары.

Няма тут вуліц і дарогі,
Адны зямлянкі, буданы,
І па чарзе з-за асцярогі
Дымяць уночы каміны.

І тут-жа ў хлeўчыку часовым,
У наспех скіданым з сучча,
Стаяць авечка, конь, карова,
Жуюць салому па начах.

Гудзе ў застрэшы зімні вецер,
Галіны стромкіх сосен гне.
Падслепавата дрэўка свеціць
У нашай хаце-будане.

Ды суму тут няма ні звання.
Цярплівы, мужны наш народ.
І скоро зоймецца світаннем
Надзея наша, родны ўсход.

А покуль тут свая ахова,—
За зброю—вілы ды тапор.
У час трывогі—гук ці слова
І ашчацініцца ўвесь бор.

І дрэва кожнае паўстане,
Будан, зямлянка між прасек
Упапярок у горле стане
Праклятым ворагам на век.

І я прышоў, каб пакланіцца
Лясным нястомным жыхарам,
Сыноўім словам падзяліцца
І гора несці папалам.

Снежань, 1943.

Сялянскі лагер.

НЕПАКОРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Да 25-годдзя БССР

То лес, то палянка, то поле,
То возера ў багне ляжыць,
То рэчка між роўных прыволляў,
Як стужка, у далеч бяжыць.

Асілкі-дубы на палянках,
Густая лаза над ракой,
І песня руплівай бялянкі,
Як ластаўкі лёт над зямлёй.

Ад года да новага года
Мы лепей і лепей жылі,
А шчасце і радасць свабоды
Нам Ленін і Сталін далі.

Для нас красаваліся нівы
І сонца свяціла для нас,
І славілі песняй зычлівай
Паэты той радасны час.

Ды вораг, каварны і люты,
Зайздросціў чужому дабру,
Уздумаў жалезныя путы
Уздзець на цябе, Беларусь.

Мы сціснулі зубы да болю
І клятву Радзіме далі,
Што ворагу-немцу ніколі
Сваёй не саступім зямлі.

Хоць шмат мы пабачылі гора
У тыле чужым за вайну,
Але не хілілі ў пакоры
Прад немцам сваю мы спіну.

Ні турмы, нагайкі, ні кулі
Па ўсёй паланёнай зямлі
Маю Беларусь не сагнулі,
Пакорнай зрабіць не змаглі.

Бо той, хто меў шчасце і волю,
Не будзе за кратамі жыць,
За долю, за светлую долю
Сваёй галавой пастаіць.

Па ўсёй Беларусі нядарам
Наш гнеў непакорны узрос.
Гараць гарнізоны пажарам,
Ляцяць цягнікі пад адкос.

І мы ненавісных чужынцаў
І цёмнаю ноччу і днём
Ля вёсак, чыгунак, гасцінцаў
Шукаем, знаходзім і б'ём.

На долю мы скаргі не маем,
Здабудзем яе ў барацьбе.
Як цяжка ні будзе,—стрываем,
На ганьбу не кінем цябе.

І сёння мы, мсціўцы народа,
Устанем прад немцам, як цень,
Каб зброяй і новым паходам
Адзначыць рэспублікі дзень.

Мой край не загіне ніколі,
Жыве ён у сэрцы сыноў,
Здабудзем і шчасце і волю,
І стане Совецкім ізноў.

Снежань, 1943.

Партизанская брыгада Пушчына.

НАПЕРАД

Ты знаеш, што такое дождж,
Ды праліўны, на сутак пяць,
Калі ў руках ржавее нож,
Калі ні сесці і ні ўстаць,

Калі, як змеі, раўчукі
Сцякаюць па спіне к зямлі,
Калі не сцягнеш аплікі
У набрынялым шынялі,

Калі раскіс дашчэнту бот,
А вакол па калена гразь?
На першай вёсцы хоць паход
Канчай і з хаты не вылазь.

Ды хто забудзе доўг святы?
Нам дораг кожны дзень і час,
Бо сёстры, дзеці і браты
Чакаюць, нібы сонца, нас.

І мы ідзём, нязломна ідзём
Туды, дзе Мінск і Беласток.
Штодня з удвоеным агнём
Свой паскараем крок.

Верасень, 1943.

Партызанскі атрад. Летні лагер.

ПІСЬМО БАЦЬКІ

Прывёз таварыш мне неспадзявана
На трэці год, халоднаю зімой,
З Наднёмання ад бацькі-партызана
Суровае праўдзівае пісьмо.

Мне піша бацька ў тым пісьме гарачым:
«У нас няма ні хаты, ні двара.
І па табе начама маці плача,
Ад партызан сваіх уціхара.

Яна заўчора кідала на карты,
Як веру ў карты я, ты знаеш сам,
Але на гэты раз штось трохі праўды варта
І я табе аб гэтым перадам.

Па картах тых, сказала ёй Ульяна,
Што ты гасціць на невялікі час
Прыедзеш, быццам-бы, да партызанаў
І можа як праведзеш і нас,

А добра-б нам, сынок, было сустрэцца,
Пагаманіць, прысеўшы пад сасну,
Што накіпела, як смала, на сэрцы
За гэтую праклятую вайну.

Пазналі смерць мы ўсякую адразу,
Бо скрозь—агонь, расстрэлы ды пятля.
Такой, як немцы, чорнае заразы
Яшчэ не знала нашая зямля.

А вешалі, палілі і стралялі
Малых дзяцей, дзядоў сівых, жанчын.
Сям'ю Пятра живою закапалі,
Як ёсць, кажу табе, без дай прычын.

Нам жыць яшчэ па шчасцю давялося.
А што з табой, наш большы сын?
Цяпер нам, любы, ўжо другую восень
За хату служаць цёмныя лясы.

• Той садзік, што расціў ты каля рэчкі,
На дровы зрэзан немцамі даўно.
І там, дзе некалі было мястэчка —
Пустыр, душы жывое не відно.

Мы жыць не можам з ворагамі ў ласцы,
Ім спуску наша не дае рука,
І не дабром сваім, а толькі трасцай
Ды кулай мы частуем чужака.

Што ні каровы ў нас няма, ні хаты,
Не вельмі мы па гэтым слёзы льём-
Калі падзе апошні гад пракляты,
Карова будзе зноў і будзе дом.

Абы закончыць бой і жыць астацца,
Для нас зазьяюць сонца прамяні.
Але-ж усяк у бітве можа стацца,
Тады хоць добрым словам памяні,

Што рукі я не склаў свае ў пакоры,
Што ў пары з моладдзю ішоў на бой,
Што вораг заплаціў за наша гора
Сваёй паганай чорнаю крывёй.

Мы зараз чуем выбухі глухія,
Прыходзіць светлага збаўлення час.
Ты напішы пра справы франтавія,
Але глядзі, старых не зганьбі нас.

Хаця цябе, сынок, мы добра знаем
І за цябе не сорам і не страх.
Тваім сябрам паклон мы пасылаем
І поспехаў жадаем у баях.

Калі-ж табе як выпадзе часіна,
Пра ўсё, пра ўсё, што маеш на душы,
Па праву воіна, па праву сына
Ты нам абавязкова напішы».
Снежань, 1943.

АДКАЗ БАЦЬКУ

Я ў той-жа дзень, мой дарагі татуля,
Пішу табе свой франтавы адказ.
У нас даўно ў зямлянцы ўсе паснулі,
А я не сплю, хаця і позні час.

Мяне узрушыла тваё пісьмо бясконца,
І адтаго заснуць я не магу.
Хоць цяжка жыць табе ў сваёй старонцы,
Трывай, табе я скоро памагу.

Прышлі мы к гоням роднай Беларусі,
Тут разгарыцца скоро жорсткі бой.
І з боем я прыду к табе, татуся,
Як пашанцуе—гэтаю зімой.

Я з першых дзён вайны хаджу ў шынелі,
Як сын і воін рускае зямлі.
І за геройства мне на той нядзелі
Калінін ордэн выдаў у Крэмлі.

Мае`вы родныя, мой бацька, маці,
Як рад я добрай вестачцы ад вас.
Дарма, што стрэнеце мяне не ў хаце,
Цяпер вайна і ўсяк бывае ў нас.

Як мне прыемна праз пісьмо дазнацца,
Што ты, мой бацька, зараз партызан,
Што ты рашыў з чужынцамі квітацца,
І не сагнуў пакорліва свой стан.

Скажы матулі мілай, хай не плача
І слёз сваіх не траціць без прычык,
Што вас люблю любоўю я гарачай,
Якой любіць умее толькі сын.

Надыйдзе час і зноў я к вам вярнуся,
Ці яснай раніцай, ці вечарком.
І да шчакі матулі прытулюся,
Тады шчаслівую слязу пральём.

Я ўсю вайну адзеты і абуты,
Хоць на вайне бывала ўсяк і мне.
Але за ўсё цяжэйшым быў мне смутак
Па вас, па беларускай старане.

Пісаць больш нельга, бо у нас трывога,
І я кладу за плечы клумак свой,
Ісці патрэбна з бліндажа ў дарогу
Ці, проста кажучы, у новы бой.

Бывайце, мілыя, і не тужыце,
Паклон суседзям, сёстрам, землякам,
Часцей мне вестачку сваю пішыце
І ўсім, чым можна, памагайце нам.
Снежань, 1943.

НАДЫЙДЗЕ ДЗЕНЬ

Нас ад Масквы адрэзала вайна,
Густы аюпы дрот на восем колляў
І лязгат ад відна і да відна
Стальных страшыдлаў на пажоўклым полі.

Аюпы тья, дзоты, бліндажы
І мова ў іх не нашая, чужая,
Зрабілі паміж намі рубяжы,
На дзве няроўных долі падзяляюць.

Паміж варожых зграй нам цяжка жыць,
Але жывём мы ворагу на гора,
Ад нашых выбухаў зямля дрыжыць,
Бо нашу злосць чужынец не пабора.

Бо бачылі мы вельмі многа слёз,
Крыві нявіннай нашых родных матак,
Павешаных, забітых ля бяроз
Бацькоў, дзяцей-сіротак і салдатак.

Таму з грудзей і знікнуў неспакой,
Таму і помста літасці не знае,
Бо аж кіпіш, калі рванешся ў бой,
Так влоць на немца душу распірае.

Таму на беларускай мы зямлі,
Каб жыць, няхай у лесе, ды на волі,
Высока ўгору зброю паднялі,
Ірвём і нішчым кайданы няволі.

Нам блізкі сэрцу шэпат баравы,
Стаіць у нас прыёмнік пад сасною.
Адсюль мы голас слухаем Масквы,
Што вораг аддзяліў ад нас вайною.

Няхай бывае цяжка нам падчас,
Бо ў нас, у партызан, усяк бывае.
Мы знаем, Сталін ведае пра нас
І ўсім, чым толькі можна, памагае.

Надыйдзе дзень, калі гарматны гром
За намі прагудзе басовым словам,
Тады, Масква, мы да цябе прыдзём
Падзякаваць за ўвагу ў час суровы.

Снежань. 1943.

Партызанскі лагер.

Т. С.

* * *

Я два гады, як на вайне,
Пабачыў смерць, пабачыў кроў.
Як знаць, ці давидзецца мне
З табой сустрэцца зноў.

Я за вайну не стаў грубым;
Як шчасце ў сэрцы я нясу
Тваіх вачэй блакітны дым
І русую касу.

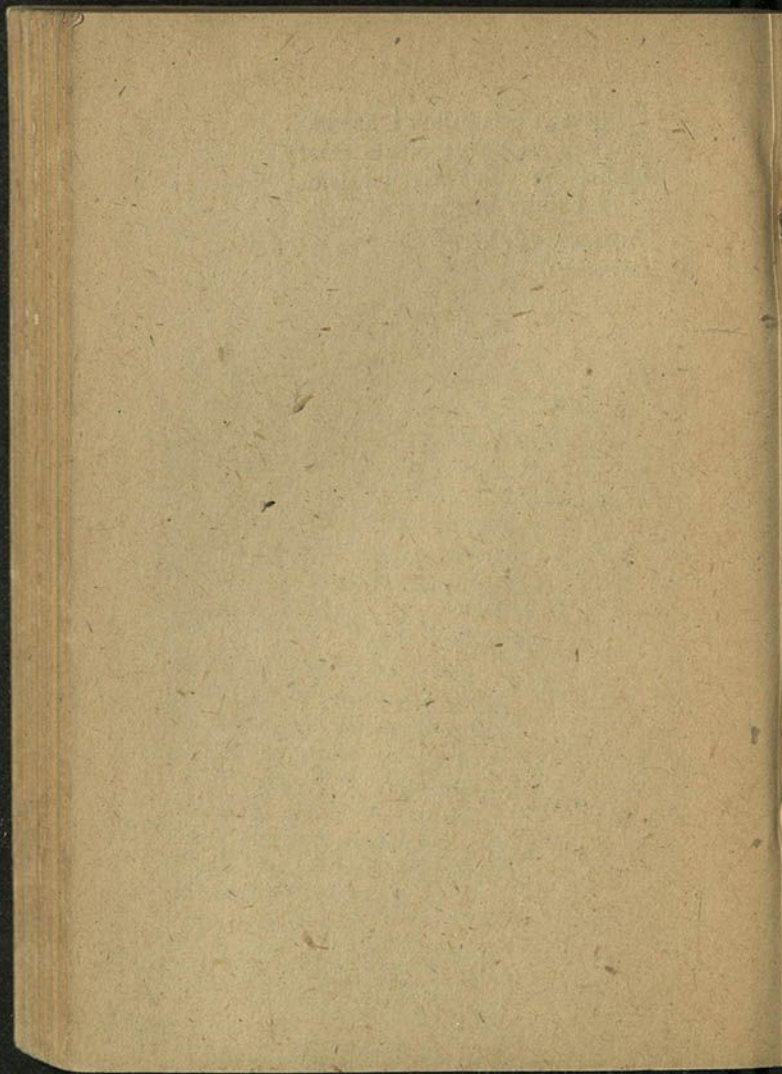
І после бою ў ціхі час
І ў полі чыстым, і ў гаю
Я ўспамінаў цябе не раз,
Адзіную маю.

Чаго са мною ні было,
Якіх пакут і страшных мук,—
Я не разліў тваё цяпло
І ласку мілых рук.

Пакуль я знаю ноч і дзень,
Пакуль на свеце жыць змагу,
Цябе, як сонечны прамень,
Я ў сэрцы зберагу.

Снежань. 1943.

Случчына.

ЗМЕСТ

І. Крэмлёўскія зоры

	Стар.
Беларусь	5
Песня партызана	7
Край благаслаўляе	8
У зямлянцы	10
Байцу - беларусу	12
Нёман	14
Бамбавозы вяртаюцца з работы	16
Радзіма	17
Высокая ўзнагарода	18
Мы слухалі Сталіна	20
Клятва партызана	21
Не праедзе, не пройдзе!	23
Вятрак	25
Паўстала Беларусь	28
Над магілаю партызана	29
Злосць	30
Зіма	32
Партызанскі медаль	34
Крэмлёўскія зоры	36
Перад боем	37

	<i>Стар.</i>
У дазоры	38
Чакаю помсты	40
За Дзвіной	41
Пасля бою	42
Лісты	43
Увосень	45
Як уявіць?	47
Сталасць	48

II. У дарозе

Зорны шлях	49
Мы ідзём да вас	51
Сакавік	52
Адпомсцім за гора	54
Магілёўскае шасе	56
*** Я доўга не магу заснуць	59
Мы прыдзем	61
Пісьмо	63
*** У свае вясёлыя званкі	64
Мы сустрэнемся	65
Над возерам	66
У Церахоўцы	68
Жаданне	70
З песняй Купалы	72
Утаплю я гора	74

	<i>Ст а</i>
Паклон Беларусі	76
Дзве бярозы	78
У дарозе	79
*** Любіў я зімовыя ночы	81
Восень	83
*** Шоўкавыя травы	85
Ля Волгі	87

Лясныя агні

Я на Лысую выйду гару	91
---------------------------------	----

III. Слуцкі пояс

Дзень добры	93
Беларусь—партизанка	95
Песня разведчыка	97
У добры час	98
Мой будан	100
Шляхі	102
Наш двор	104
Слуцкі пояс	106
Асыпаецца хата	108
Бяльмо	109
У лесе	111
Случчанам	112
Зорнай ноччу	114
Трывога	116
На ўспамін	118

	<i>Стор.</i>
Зімовы дом	120
Уночы	122
Не паспела восень	124
Матулі	126
Без следу	128
Прадраканне	129
Тытунь	131
Даўно спяць хлопцы	133
На кані і пад канём	135
Я напішу	137

IV. Сляды вайны

Мой заповіт	139
Благаслаўненне	141
Час расплаты	143
Сляды вайны	145
Адзінства	147
Шлях да нас	149
Памяці Сашы Бабыра	151
Сялянскі лагер	152
Непакорная Беларусь	155
Наперад :	158
Пісьмо бацькі	160
Адказ бацьку	163
Надыйдзе дзень	166
*** Я два гады, як на вайне	168

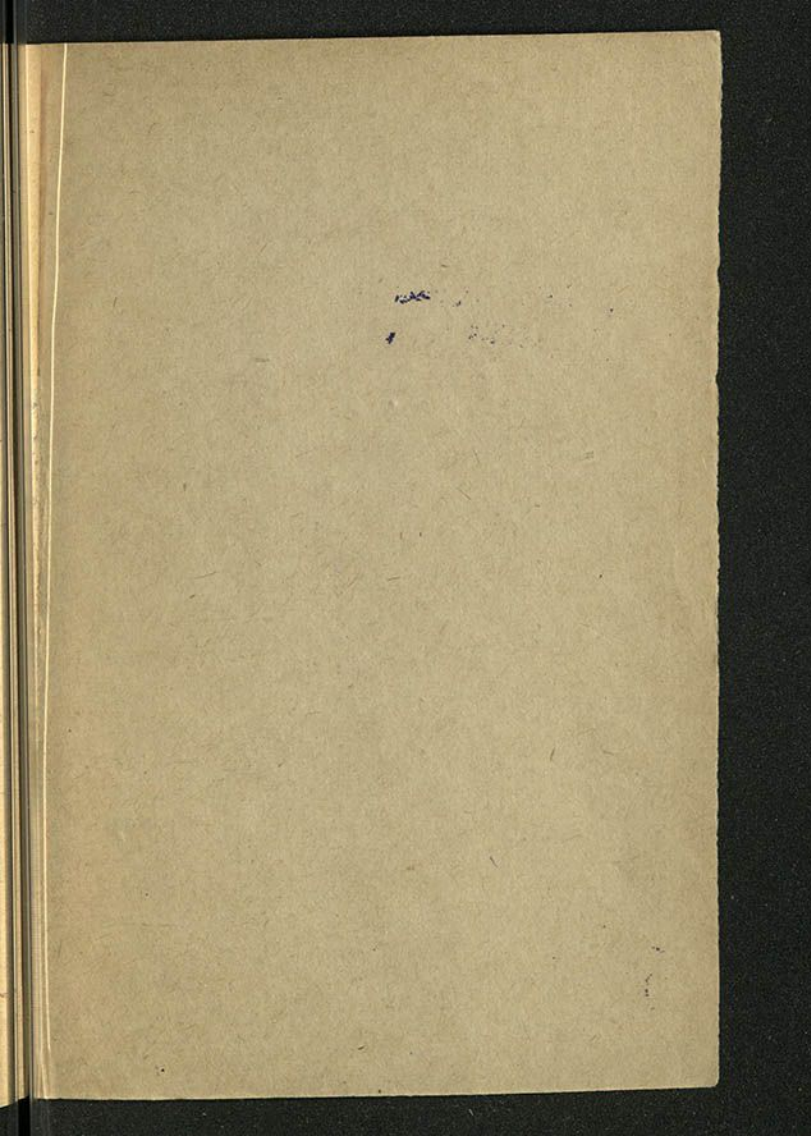
ВЕРСТА 1140
№ 1 2201

Рэдактар *М. Клімковіч*.
АТ 29118
Палпісана да друку 24. II. 1945 г.
Тыраж 8 тыс. экз.
Фармат паперы 60×84/32.
Аўт. арк. 4,1.
Друк. арк. 5,5.
Друкарня імені Стадіна, Мінск,
вул. Пушкіна 55.

Бел. вадзюк

1994 г.

10 *Or*

Цена 10 р. 50 к.

В0000002738 143